

הפרת נדרי נערה מאורסה

כבר נתבאר, שנערה, או קטנה שהגיע לעונת נדרים, ברשות האב היא לנדרים והאב מפר את נדריה. ומשעה שנתארסה, נכנסה גם לרשות הבעל לנדרים, והרי היא ברשות שניהם, כלומר ברשות האב וברשות הבעל, ושניהם יחד מפירים את נדריה, [בין מה שנדרה אחר אירוסין, ובין מה שנדרה קודם לכן], ולפיכך אם הפרו שניהם את הנדר, הנדר מופר, אבל אם הפר רק אחד מהם, כגון האב לבדו או הבעל לבדו, וחבירו לא הפר, אין הנדר מופר. ובהמשך יתבאר בעזה"י, מהיכן למדו חכמים, שנערה מאורסה אביה ובעלה מפירים נדריה.

קיים אחד מהם ונשאל על הקמתו

הנה מאחר שנתבאר, שאין הנדר מופר לנערה מאורסה אלא כשיפרו לה גם האב וגם הבעל, דין פשוט הוא, שאם אחד מהם קיים לה את הנדר, שוב אין לה הפרה, שהרי צריכה הפרת שניהם ואין לה.

אמנם כלל בדינו, שהמקיים את הנדר, יכול להישאל על הקמתו, ואם נשאל בו ביום, ובטלה ההקמה, יכול הוא להפר לה אחרי כן.

ואם כן כשקיים לה אחד מהם את הנדר, ונשאל על הקמתו, והפר לה, ולאחר מכן הפר לה גם השני, הנדר מופר, שהרי שניהם הפרו לה את הנדר.

אבל כשתחילה הפר לה אחד את הנדר, וחבירו קיים לה, ולאחר מכן נשאל על הקמתו, ובא להפר לה, אף על פי שעתה הפרו שניהם את הנדר, אינו מופר, כי צריך שיפרו לה שניהם בבת אחת, כלומר, בלא שתהא בין שתי הפרות הקמה, שהיא דבר המבטל את ההפרה.

- וכתב הר"ן, שדווקא באופן הזה ההקמה מונעת את הפרת הנדר, כי היא מפסיקה בין הפרה של ראשון להפרה של שני, וכיון שבאותה שעה שקיים לה השני, הנערה אינה בת הפרה, גם הפרה של ראשון בטילה^א, ולכן הפרה של ראשון אינה מצטרפת עם הפרה שני לבסוף, אבל אם יחזור הראשון ויפר לה פעם שניה אחר שישאל שני על הקמתו, הפרה זו מצטרפת עם הפרת שנה, והנדר מופר. וכן דעת הרמב"ן.

- אבל מדברי הר"ם במז"ל נראה, שכל שחלה הקמה בין הפרה של אחד להפרה של שני, שוב אינם יכולים להפר.

מנין לנו שנערה מאורסה אביה ובעלה מפירים נדריה

ענין זה שהאב מפר את נדרי בתו, מפורש הוא בכתוב, "וְאִם הֵינִי אֲבִיָּה אֶתָּה

^א והקשה הרשב"א ז"ל, אמאי אמרינן דהפרה קמיתא בטלה לה, דהא לבתר דאתשיל על הקמתו, כיון דחכם עוקר את הנדר מעיקרו, הרי הוא כאילו לא הקים כלל, וכדתנן בפרק האיש מקדש, המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת, הלכה לפני חכם והתירה הרי זו מקודשת, דחשבין לה כאילו לא היה עליה נדרים כלל בשעת קדושתו, הכי נמי לבתר דאתשיל, נחזייה להאי גברא כאילו לא הקים מעולם. ולדידי לאו קושיא היא כלל, דקידושין מתוך שהוא מעשה גמור, אף על גב דכל זמן שלא התירה לא חיילי, כי התירה אמרינן דאיגלי מילתא דמעיקרא חיילי, אבל הפרה דחד מהני קלשה לה טפי, דבאפי נפשה לאו מידי היא, אלא בצרופא דאידיך, ואפילו בצרופא דאידיך לא מהני כל זמן שאינן ראויים להצטרף ביחד, וכדתניא דהפר אחד מהן ומת, בטלה לה הפרתו, הלכך כיון דהפרה דחד אפילו כי לא הקים חברה קלישא טובא, כל היכא דהקים, כיון דההיא שעתא לא חזיא לאצטרופי, בטלה לה לגמרי, וכיון דלא חזיא ההיא שעתא, לא חזיא נמי בתר זימנא. [ר"ן].

מסכת נדרים

פרק עשירי נערה המאורסה

דף ס"ז

הפרת נדרים

בפרקים הקודמים נתבאר דיני התרת נדרים על ידי חכם, בפתח או בחרטה. ובפרק זה יתבאר בעזה"י דיני הפרת נדרים, על ידי אב ובעל. ויש חילוק בין התרה שעל ידי חכם לבין הפרה שעל ידי אב או בעל. ופרטי הדינים הללו יתבארו בהרחבה בהמשך הפרק. וכאן נכתוב בעזה"י מספר כללים.

הקטנה משתגיע לעונת נדרים, כלומר משתהא בת אחת עשרה ויום אחד, אם מבינה מה היא נודרת, נדרה נדר. וכן נערה או בוגרת שנדרו נדרן נדר. אכן יש מהן שהן ברשות האב או הבעל, ויכולים להפר נדריהן, ויש מהן שהן ברשות עצמן, ואין מי שיפר נדריהן.

הפנויה, שלא נישאת ולא נתארסה, וכן אלמנה או גרושה מן האירוסין, בין כשהיא קטנה שהגיע לעונת נדרים, ובין כשהיא נערה, ברשות אביה היא לנדרים, ואם נדרה נדר, האב מפר לה את הנדר ביום שמעו, שנאמר, "וְאִם הֵינִי אֲבִיָּה אֶתָּה בְּיוֹם שָׁמְעוּ כָּל נְדָרֶיהָ וְאֶסְרֶיהָ אֲשֶׁר אֶסְרָהּ עַל נַפְשָׁהּ לֹא יִקְוֶם וְהִ' יִסְלַח לָהּ כִּי הֵינִי אֲבִיָּה אֶתָּה" (במדבר ל' ו).

והנשואה, בין קטנה משעה שהגיע לעונת נדרים, ובין נערה, ובין בוגרת, ברשות בעלה היא לנדרים, ואם נדרה נדרים, הבעל מפר לה ביום שמעו, שנאמר "וְאִם הֵפֶר יִפֶּר אֶתָּם אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוּ כָּל מוֹצָא שְׁפָטֶיהָ לְנְדָרֶיהָ וְלֹאֶסֶר נַפְשָׁהּ לֹא יִקְוֶם אִישָׁהּ הַפֶּרֶם וְהִ' יִסְלַח לָהּ" (במדבר ל' י"ג).

וקטנה או נערה מאורסת, היא ברשות האב וברשות הבעל יחדיו, ושניהם יחד מפירים את נדריה, כפי שיתבאר בעזה"י בהמשך.

אבל הבוגרת כשהיא פנויה או מאורסה, ברשות עצמה היא, ואין האב או הבעל מפירים את נדריה. וכן אלמנה או גרושה מן הנישואין, בין קטנה, בין נערה, ובין בוגרת, ברשות עצמה היא, ואין האב או הבעל מפירים את נדריה.

וכל דיני הפרת נדרים האמורים בענין הם, כשהאב או הבעל מפירים את הנדר ביום ששמעו אותו, [ואפילו היה ימים הרבה אחר שנדרה], שאמרו לה "מופר לך". אבל אם שמעו ושתקו כל היום עד הערב, הרי הם מקיימים אותו, ושוב אינם יכולים להפר. וכן אם קיימו אותו בפועל ביום השמיעה, שאמרו לה "מקוים לך", מיד אינם יכולים להפר, והנדר מקוים, [אלא שאפשר להישאל על ההקם].

ובעזה"י בהמשך הפרק יתבאר דינים אלו ושאר דיני הפרק על סדר דפי הפרק.

ואם כתבה תורה שהוא מפר לבדו נדרי נשואתו, על כרחך נדרי ארוסתו אינו מפר לבדו.¹

ועוד מתוך כך שארוס מפר גם נדרים שנדרה בבית אביה קודם אירוסין, שלא כנשוי, שאינו מפר אלא מה שנדרה אחר נישואין, יש ללמוד שארוס מפר עם האב, ולכן הוא מפר גם מה שנדרה ברשות האב.

דף ס"ח

ב. דעת תנא דבי רבי ישמעאל - "בין איש לאשתו בין אב לבתו".

נאמר בסוף פרשת נדרים, "אלה החקים אשר צוה ה' את משה בין איש לאשתו בין אב לבתו בנעריה בית אביה" (במדבר לו י"ז), ומשמע שהכתוב הזה מדבר בנערה מאורסה, שכן נאמר בו "בנעריה", לומר שמדובר בנערה, ונאמר בו "איש לאשתו", לומר שמדובר בארוסה. ומתוך כך שנאמר "בין איש לאשתו בין אב לבתו", משמע שנערה זו היא ברשות האב וברשות הבעל, ולפיכך שניהם מפירים את נדריה בשותפות.

אבל הכתוב "ואם היו תהיה לאיש", לא בא ללמד שנערה מאורסה היא ברשות האב וברשות הבעל, אלא ללמד, שכשמת הבעל, הנערה חוזרת לרשות האב [=נתרוקנה רשות לאב] כפי שיתבאר בעזה"י בדף ע"ז.

מנין שארוס מפר בקודמים

נתבאר, שנערה מאורסה, אביה ובעלה מפירים את נדריה, ולא רק נדרים שנדרה כשהיא מאורסה שניהם מפירים לה, אלא גם נדרים שנדרה קודם לכן, כשהיתה רק ברשות אביה, מאחר שנתארסה, אביה ובעלה מפירים אותם.

ולפי דברי רבה, שהכתוב "ואם היו תהיה לאיש ונדרה עליה" ... מדבר בנערה מאורסה, שאביה ובעלה מפירים את נדריה, מתוך כך שנאמר בכתוב "ונדרה עליה", משמע שהכתוב מדבר גם בנדרים שכבר היו עליה קודם לכן, ומכאן שארוס מפר עם אב גם נדרים קודמים, שנדרה קודם אירוסין. [וכן מבואר בדף ע"א].

ולפי דברי רבי ישמעאל, הכתוב "ואם היו תהיה לאיש" אינו מלמד על נערה מאורסה שאביה ובעלה מפירים נדריה, ואם כן אין ללמוד ממנו שארוס מפר נדרים קודמים. ולפי דבריו ענין זה שארוס מפר נדרים קודמים, אין צריכים ללמוד מהמקרא, שכן אף שמצינו אצל נשואה שאין הבעל מפר נדרים שנדרה קודם נישואין אין זה אלא בנשואה, מאחר שהבעל מפר לה לבדו בלא אב, לא יפר אלא מה שנדרה אצלו, אבל ארוס, שמפר עם אב, סברא היא שיפר גם מה שנדרה כשהיתה אצלו האב. כן כתב הר"ן בשם החכם הותיק ה"ר שמואל ז"ל.

אלו נדרים הבעל מפר לאשתו

מבואר, ששני מיני נדרים הבעל מפר לאשתו, ואלו הם:

ביום שמעו כל נדריה ונאסרה אשר אסרה על נפשה לא יקום וה' יסלח לה כי הניא אביה אתה" (במדבר לו ו'). וכמו כן, ענין זה שהבעל מפר נדרי אשתו, מפורש הוא בכתוב, "ואם הפר גבר אתם אישה ביום שמעו כל מוצא שפתיה לנדריה ולאסר נפשה לא יקום אישה הפרס וה' יסלח לה" (במדבר לו י"ג). אבל ענין זה שנערה מאורסה אביה ובעלה מפירים נדריה בשותפות אינו מפורש בכתוב. ונחלקו חכמים מנין למדו זאת.

א. דעת רבה - וי"ו מוסיף על ענין הראשון.

נאמר בפרשה, "ואם היו תהיה לאיש ונדרה עליה או מבטא שפתיה אשר אסרה על נפשה. ושמע אישה ביום שמעו וקריש לה וקמו נדרה ונאסרה אשר אסרה על נפשה וקמו. ואם ביום שמע אישה וניא אותה והפר את נדרה אשר עליה ואת מבטא שפתיה אשר אסרה על נפשה וה' יסלח לה" (במדבר לו ז-ט), ופסוקים אלו מדברים בנדרים ארוסה, שבעלה מפר נדריה, שכן לענין נשואה נאמרו כתובים אחרים, "ואם בית אישה נדרה כו", [ואין לומר, שהוצרך גם הכתוב הזה לנשואה, ללמד, שאין הבעל מפר נדרים שנדרה קודם נישואין, שהרי ענין זה יש ללמוד ממה שנאמר בנשואה, "ואם בית אישה נדרה כו", כלומר דווקא מה שנדרה בביתו הוא מפר]. ועוד טעם, לומר, שהכתובים הללו מדברים בארוסה ולא בנשואה, שלשון "היו תהיה לאיש", משמעותו אירוסין, שהם ההווה והקניין.²

ומאחר שכתובים אלו מדברים בארוסה, על כרחך לומר, שהאות וי"ו שבתחילת הענין, כתובה ללמד, שענין זה מחובר לענין הקודם [=וי"ו מוסיף על ענין הראשון], המדבר בהפרת האב, "ואם הניא אביה אתה ביום שמעו כל נדרה ונאסרה אשר אסרה על נפשה לא יקום וה' יסלח לה כי הניא אביה אתה. ואם היו תהיה לאיש כו" (במדבר לו ז-ו), לומר, שארוסה זו, הפרתה גם על ידי האב. ושני טעמים לכך: (א) מאחר שהארוסה עוד לא יצאה מרשות האב, מסתבר שגם הוא מפר את נדריה. (ב) אם ארוס מפר לבדו, למה נאמרו כתובים מיוחדים ללמד שהאחר נישואין הבעל מפר לבדו, "ואם בית אישה נדרה כו", הלא אם אחר אירוסין כבר היא ברשות הבעל לבדו להפרת נדרים, כל שכן שאחר נישואין הוא מפר לה לבדו.

- ואין לומר שהאב לבדו מפר נדרי נערה ארוסה, ולא זכתה תורה לארוס אלא שיכול לקיים לה נדריה.³ שכן אם אב מפר לבדו נדרי בתו ארוסה, כל שכן שמפר לבדו נדרי בתו פנויה, ולא היו צריכים לכתוב שהוא מפר אותם. ואם כתבה תורה שהוא מפר לבדו נדרי בתו פנויה, על כרחך דווקא נדרי בתו פנויה הוא מפר לבדו, אבל נדרי בתו ארוסה אינו מפר לבדו.

- וכמו כן אין לומר, שהבעל מפר לבדו נדרי ארוסתו, ולא זכתה תורה לאב ובתו ארוסה, אלא שיכול לקיים נדריה. שכן אם בעל מפר לבדו נדרי ארוסתו, כל שכן שמפר לבדו נדרי נשואה, ולא היו צריכים לכתוב שהוא מפר אותם.

¹ וכי תימא, נהי דהויה קדושין משמע, נשואין נמי משמע, דהא ביבמות אמרינן, דכהן מיטמא לאחותו ארוסה, ומוקמי קרא דולאחותו הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש, בשנשאת, אלמא הויה נמי נשואין משמע, וכיון שכן נימא דבין בקדושין בין בנשואין אביה ובעלה מפירין נדריה. (א) ליתא, דפשיטא לן דכיון שנשאת, שוב אין לאביה רשות בה. (ב) ועוד דהא כתיב ואם בית אישה נדרה, דאלמא בעל מיפר לחודיה. [ר"ן].

² ואף על גב דכתיב עליה, "אם היו תהיה לאיש וכי" ואם ביום שמעו אישה יניא אותה והפר את נדרה וכי", לאו למימרא דהפרתו תועיל ככל, אלא שאם לא הפר ביום שמעו, נמצא שהקים, דלחכי בלחוד הוא דאוקמה ברשותא דארוס, ולא למדי אחריתא, דכיון דלא יצתה מרשות אב, אין לך לזכות בארוס אלא בפחות שבשעורין. [ר"ן]

³ ולא מצי אמר דלחכי כתביה, לומר שאם הקים אב לאחר שנשאת לא הוקם. דלחכי לא צריך קרא, דפשיטא לן שכיון שנשאת, שוב אין לאביה רשות בה. [] ולא מצית נמי למימר דלחכי כתביה, דאי לא, הוה אמיתא, דבארוס אפילו הקים אב לא הוקם. דלא מצי למימר, דכיון דלא יצתה עדיין מרשות אב, ומדינא הוה לן למימר דאב לחודיה מצי מיפר, אי לאו פירכא דאם כן ואסרה בבית אביה למה לי, לית לן לגרועי הניא דאב, אלא אמאי דמוכחא לן האי פירכא, אבל לענין אם הקים הוקם דלא מוכחא לן לא. [ר"ן].

⁴ ורבנן סבירא להו, דתרתני שמעת מינה. עיקר קרא לנערה המאורסה, דאביה ובעלה מפירין נדריה. ותרין הוויות "היו תהיה", לאקושי שניה לראשונה, ללמד שנתרוקנה רשות לאב. [ר"ן].

האחד נחלש כל הנדר כולו [=מקליש קליש], אין כאן איסור גמור של נדר כלל, ואינה לוקה.

ונפקא מינה נוספת, כגון שהפר האב חלקו, ולא הספיק בעל לשמוע את הנדר עד שמת. אם אנו אומרים שבהפרת האב נחתך חלקו של אב לגמרי [=מיגז גיז], וחציו של הבעל חזק כבתחילה, כשמת הבעל, אותו חלק חזק שנשאר בנדר, ראוי האב לחזור ולרשת אותו מהבעל, וחוזר האב ומפר גם חלקו של בעל שמת. אולם אם אנו אומרים שבהפרת האב נחלש כל הנדר כולו [=מקליש קליש], ובכלל זה החלק שנשאר לבעל להפר, מאחר שהוא קלוש, כשמת הבעל, אין האב ראוי לחזור ולרשת אותו מהבעל, ואין לנדר הזה הפרה גמורה.

ומסקנת הגמרא בדף ס"ט, שבדבר זה נחלקו בית שמאי ובית הלל. לדעת בית שמאי, בהפרת האחד הוא מיגז גיז חצי הנדר. ולדעת בית הלל, בהפרת האחד הוא מקליש קליש כל הנדר.

מת הבעל נתרוקנה רשות לאב

נתבאר, שנערה מאורסה, אביה ובעלה שותפים בה בהפרת נדרה, ורק כשהפרו לה שניהם את הנדר, הרי זה מופר. ומבואר במשנה בדף ע', שאם מת הבעל, היא שבה לרשות האב [=נתרוקנה רשות לאב], והאב לבדו מפר לה את נדרה. ושם יתבאר בעזה"י מהיכן למדו זאת. אכן בברייתא המובאת בסוגייתנו מבואר, שיש חילוק בדבר, ולא בכל אופן האב יוכל להפר לה את הנדרים אחר מיתת הבעל.

זה הכלל במיתת הבעל, כל שלא קיים הבעל את הנדר קודם מותו, בין שהבעל לא שמע מהנדר קודם שמת, ובין ששמע והפר חלקו, ובין ששמע ושתק, ומת בו ביום קודם שנעשית השתיקה כקיום, כשמת הבעל, חזרה הנערה לרשות אביה [=נתרוקנה רשות לאב], והאב לבדו מפר את נדרה.

- לדעת בית שמאי, כן הדין גם אם האב עצמו הפר חלקו בחיי הבעל, ונשאר לו לרשת רק חלקו של בעל, כי מאחר שהפרת האב גזזה רק חלקו של אב, חלקו של בעל חזק הוא כבתחילה, ויכול האב לרשות אותו.

- ולדעת בית הלל, דווקא כשהאב עצמו לא הפר חלקו בחיי הבעל, אבל אם האב הפר חלקו בחיי הבעל, הוקלש כל הנדר, ובכלל זה חלקו של בעל, ושוב אין האב יכול לחזור ולרשת אותו מהבעל, ואין לנדר הפרה גמורה.²

ומבואר שאפילו הפר הבעל חלקו קודם ששמע האב מהנדר, ואם כן כשהפר הבעל חלקו עוד לא זכה בו האב כלל להפר אותו, ורע כוחו של אב בנדר, ונמצא שבהפרת הבעל נחלש הנדר הרבה, ולא נשאר ביד האב אלא מעט, אף על פי כן, במיתת הבעל מתרוקנת כל רשות הבעל, ובטלה כל הפרתו הגדולה, וזוכה האב בכל.

לקי עד דאיכא כזית, נקט לה הכא הכי, לרווחא דמילתא. (ב) א"י משום שבועה נקט לה, דבכלל נדר שבועה, כדאמרינן לעיל, נדר גדול נדר לאלהי ישראל, ובשבועה בפחות מכשיעור ליכא מלקות. (ג) א"י דלוקה דקאמר הכא לוקה בקרבן קאמר לענין מעילה, דלכולי עלמא ליכא קרבן בפחות מכשיעור, ואשכחן דכוותיה כדאמרינן ילקה ביתר ובחסר. הרשב"א ז"ל. [ר"ן].

² מיהו הני מילי בשלא נתארסה לאחר, אבל נתארסה לאחר בו ביום, אביה ובעלה האחרון מפירין נדרה, כדנתיא לקמן, וכמו שנפרש עלה דההיא בס"ד. [ר"ן].

א. נדרי עינוי נפש, כמבואר בכתוב, "כל יָדָר וְכָל שָׁבַעַת אֶסֶר לְעֵנֵת נַפְשׁ אִישָׁה יִקְיָמֶנּוּ וְאִישָׁה יִפְרָנֶנּוּ" (במדבר ל"ד).

ב. דברים שבינו לבינה, שנאמר בסוף הפרשה "אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צָוָה ה' אֶת מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אָב לְבֵתוֹ בְּעִרְיָה בֵּית אֲבִיקָה" (במדבר ל"ד). [ובפרק הבא יתבאר בעזה"י אלו נדרים נחשבים דברים שבינו לבינה].

- לדעת רבא, הכתוב הזה מלמד רק את הדין הזה שהבעל מפר נדרים שבינו לבינה.

- ולדעת רבי ישמעאל, הכתוב הזה מלמד שני דברים, האחד הוא, שהבעל מפר נדרים שבינו לבינה, והשני, שנערה מאורסה אביה ובעלה מפירים את נדרה, כפי שנתבאר לעיל.

אלו נדרים האב מפר לבתו

נתבאר, שהבעל מפר לאשתו נדרי עינוי נפש, ודברים שבינו לבינה.

וכתב הר"ן, שכשם שבעל אינו מיפר בנדרי אשתו אלא נדרים שיש בהם עינוי, ודברים שבינו לבינה, כך אב גם כן אינו מיפר בנדרי בתו, אלא אלו בלבד. בספרי משמע שענין זה למד בהיקש שהוקשו אב ובעל בכתוב בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אָב לְבֵתוֹ. ובירושלמי משמע שענין זה למד בבנין אב.³

וזה שלא כדברי הר"ם במז"ל, שכתב, שהאב מיפר כל נדרי בתו.

הפרת ארוס לבד או אב לבד - מיגז גיז או מקליש קליש

נתבאר, שנערה מאורסה, אביה ובעלה מפירים את נדרה בשותפות, ורק כשהפרו לה שניהם את הנדר, אז הוא מופר.

ונסתפקו, מה הדין כשהפר לה רק אחד מהם את חלקו. האם כשרק אחד מפר לה את חלקו, הרי זה מיגז גיז את הנדר, כלומר חותך את חצי הנדר, ומבטלו לגמרי, וחציו האחר נשאר חזק כבתחילה. או שהוא מקליש קליש, כלומר לא נחתך חצי הנדר וחציו חזק כבתחילה, אלא בהפרת האחד, כל הנדר כולו נעשה נדר חלש.

ונפקא מינה מספק זה, כגון כשנדרה משני זיתים מסוימים, ושמע הארוס או האב, והפר לה חלקו, ואכלה את שני הזיתים. אם אנו אומרים שבהפרת האחד נחתך חצי הנדר [=מיגז גיז], וחציו האחד חזק כבתחילה, יש כאן נדר גמור על כזית אחד, ואם כן, מאחר שאכלה את שני הזיתים, ממה נפשך אכלה את האסור לה בנדר גמור, והרי זו לוקה.³ אולם אם אנו אומרים שבהפרת

³ איתא בספרי, אין לי אלא בעל, שאין מיפר אלא נדרים שבינו לבינה, ונדריים שיש בהן עינוי נפש, האב מנין, הרי אתה דן וכו', לא זכיתי לדון, תלמוד לומר "אלה החוקים וגו' בין איש לאשתו בין אב לבתו", על כרחין אתה מקיש את האב לבעל, מה הבעל אין מיפר אלא דברים שבינו לבינה ונדריים שיש בהם עינוי נפש וכו'. וגרסינן נמי בירושלמי, "כל נדר וכל שבועת איסור לענות נפש אישה יקימנו ואישה יפירונו" אין לי אלא נדרים שיש בהן עינוי נפש, דברים שבינו לבינה מנין, "בין איש לאשתו", עד כדון בבעל, באב מנין, מה הבעל אינו מיפר אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש ודברים שבינו לבינה, אף האב אינו מיפר אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש ודברים שבינו לבינה. [ר"ן].

² ומקשו הכא, למה לי תרין זיתין דנקט, דהא בפרק שבועות שתיים בתרא אמר רב פפא, דבכלל שהוא בקונמות לוקה. (א) יש לומר משום דאיכא התם מאן דסבירא ליה דאפילו בקונמות, לא

את הנדר כלל, וכל שעוד לא עבר יום השמיעה, עדיין הם יכולים להפיר^א.

אין נשאלים על ההפר

נתבאר, שהקיום, מאחר שהוא כנדר, נשאלים עליו. ואמנם ההפרה ודאי אינה כנדר, שהרי היא ביטול הנדר, ומכל מקום, מאחר שהוקשו הקיום וההפרה זה לזה, שנאמר "אִישָׁהּ יְקִימוּ וְאִישָׁהּ יִפְרְנוּ" (במדבר ל' י"ד), נסתפק רבא, אם הוקשו גם לענין זה, שכשם שנשאלים על ההקם, כך נשאלים על ההפר.

ומבואר שלדברי רבי יוחנן, לענין זה לא הוקשו, ואין נשאלים על ההפר.

קיים שתי פעמים ונשאל על הראשונה

השומע נדרי בתו או אשתו, ואומר להן, "קיים לך" "קיים לך", באמירה ראשונה נתקיים נדרה, ואמירה שניה אינה מעלה ואינה מורידה, ואם כן לכאורה אינה כלום.

ונסתפק רבה מה הדין אם לאחר מכן נשאל על הקיום הראשון, האם מאחר שבשעה שהוציא קיום שני מפיו, לא חל, גם עתה כשנשאל על הראשון, אין השני כלום ויכול להפר, או אף שבשעה ראשונה לא חל קיום שני, אין זה אלא משום שבאותה שעה היה קיום ראשון שלא הניח לשני מקום לחול, אבל כשנשאל על הראשון, ונעשה מקום לשני לחול, השני חל.

ונפשט הספק מדברי רבא לעיל בדף י"ח לענין הנשבע שתי שבועות, שאף שאין שבועה חלה על שבועה, אם נשאל על הראשונה, השניה חלה, וכמו כן אף שאין קיום חל על קיום, אם נשאל על הראשון, השני חל.

"קיים ליכי ומופר ליכי ולא תיחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה"

השומע נדר בתו או אשתו, ואומר לה, "קיים לך, ומופר לך, אולם לא תחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה", דין פשוט הוא שאין כאן הקמה, וזאת ממה נפשך, שכן אם יש כאן הפרה, ממילא אין כאן הקמה, שאם הנדר מופר אינו מקיים, ואם אין כאן הפרה, לא נתקיים תנאו, "ולא תחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה", ואם כן אין כאן הקמה^ב.

אבל לענין הפרה נסתפק רבה, האם יש כאן הפרה, או שאין כאן לא הקמה ולא הפרה. שכן מצד אחד יש לומר, מאחר שהקדים ואמר תחילה "קיים לך", ולאחר מכן אמר "ומופר לך", הרי הוא כמתנה גם שלא תחול הפרה אלא אם כן קדמה לה הקמה, [ולא הוצרך לומר בזה תנאי בפירוש, כי סמך על סדר לשוני, שהקדים הקיום להפרה]. ומאחר שהקמה לא חלה, כפי שנתבאר, ממילא גם ההפרה לא חלה. ומצד שני אפשר לומר, שלא הקפיד בזה כלל שתחול תחילה הקמה ואחר כך הפרה, ולא אכפת לו מי מהן תחול תחילה, ומה שהקדים לומר האחת, כי אי אפשר לומר שתיהן יחד, ואם כן דעתו היתה שיחולו שתיהן,

^א אבל למחר, פשיטא דלא מצי מפר, דלא גרע משתיקה. [רי"ן].

^ב דנהי דלקמן מספקא לן, "קיים ליכי שעה ומופר ליכי שעה", אי חיילי תרויהו או לא, שאני התם שנתן קצבה להקמה והפרה, אבל הכא שלא נתן קצבה, פשיטא דאי הפרה חיילא, הקמה לא חיילא. [רי"ן].

ואף שכשהפר הבעל ומת בטלה הפרתו, אין אומרים שמאחר שבטלה הפרתו, הרי הוא כשותק, ואם כן מאחר שמת לאחר יום, תהא שתיקתו כקיום. שכן רק שתיקה בפועל יום שלם, נחשבת קיום, שעל ידי השתיקה גילה שרוצה בנדר, אבל זה שהפר, אף שלמעשה בטלה הפרתו, מכל מקום במציאות לא שתק לה, וגילה דעתו שאינו רוצה בנדר, ואין כן אין להחשיב זאת כקיום

וכל זה כשלא קיים הבעל את הנדר בחייו, אבל אם הבעל קיים את הנדר בחייו, או שתק לה ביום שמעו ומת לאחר אותו יום, שהוא גם כן נחשב כמקיים לה את הנדר, כבר נתקיים הנדר, ושוב אין האב יכול להפר לה אותו.

מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל

נתבאר, שנערה מאורסה, אביה ובעלה שותפים בה בהפרת נדריה, ורק כשהפרו לה שניהם את הנדר, הרי זה מופר. ומבואר במשנה בדף ע', שאם מת האב, אין אומרים, מעתה היא רק ברשות הבעל, והוא לבדו יפר נדריה [=לא נתרוקנה רשות לבעל], אלא הבעל אינו יכול להפר לה נדרה לבדו.

ומבואר בברייתא המובאת בסוגייתנו, שאין שום חילוק בדין זה, ולעולם לא יוכל הבעל להפר את נדריה אחר מיתת האב.

ולא רק כשבחיי האב עדיין לא הופר מהם כלום שלא יוכל הארוס להפר כל הנדר, אלא אפילו כשבחיי האב כבר הפר חלקו, ואפילו אם באותה שעה הארוס עוד לא שמע מהנדר, ולא זכה בחלקו, ונמצא שבהפרת האב נחלש הנדר הרבה, אפילו אותו מעט שנתור ממנו, לא יוכל הבעל להפר אחר מות האב.

ואין הטעם לכך, משום שבמיתת האב בטלה כל ההפרה של האב, ולכן אין הארוס מפר לבדו כל הנדר, אבל אם היה להיפך, כלומר שבחיי האב, האב לא שמע מהנדר, ולא זכה בו, והארוס שמע והפר חלקו, ונמצא שנחלש הנדר הרבה בהפרת הארוס, ולא נשאר ממנו אלא מעט, וגם במיתת האב לא בטלה ההפרה הגדולה, ואם כן, אין כאן אלא חלקו המועט של האב, גם באופן הזה אין הארוס זוכה באותו מעט להפר כל הנדר, שלעולם אין הארוס מפר אלא בשותפות האב.

דף ס"ט

נשאלים על ההקם

נתבאר, שהאב מפר נדרי בתו ביום שמעו, וכן הבעל מפר נדרי אשתו ביום שמעו, ונערה מאורסה שניהם מפירים את נדריה ביום שומעם. וכמו כן נתבאר, שאם קיימו לה את הנדר ביום שמעם, שוב אינם יכולים להפר אותו. ורבה נסתפק, האם מאחר שהקיום הוא כעין נדר, האב או הבעל יכולים להישאל עליו, ולעקר.

ומבואר שלדברי רבי יוחנן, אמנם כן, מאחר שהקיום הוא כעין נדר, נשאלים עליו, ולפיכך אם נשאלו עליו האב או הבעל בו ביום, הרי הם כמי שלא קיימו

שלמים [=תחול זו ואחר כך תחול זו], **הכל מודים**, שהבהמה הזו נעשית תמורת עולה כפי שאמר תחילה [=תפוס לשון ראשון]. שכן מבואר בדבריו, שכן כוונתו, שתחילה תהא תמורת עולה, ואחרי כן תמורת שלמים, ואם כן, נעשית מתחילה תמורת עולה, ומאחר שקדשה להיות תמורת עולה, שוב אי אפשר שתפקע קדושתה ותהא תמורת שלמים.

ב. לא תחול זו אלא אם כן חלה זו.

האומר על בהמת חולין, "תהא הבהמה תמורת עולה ותמורת שלמים, ולא תחול קדושת תמורה זו בלא זו", **הכל מודים**, שהבהמה הזו נעשית תמורת עולה ושלמים כפי שאמר, שכן בהמה יכולה לקדוש מתחילה בבת אחת בשתי הקדושות, ותרעה הבהמה עד שיהא בה מוס, ובדמי חציה יביא עולה, ובדמי חציה יביא שלמים.

ג. תמורת עולה תמורת שלמים.

ונחלקו חכמים, מה הדין כשאמר "בהמה זו תמורת עולה תמורת שלמים".

לדעת רבי מאיר – מאחר שלא אמר "תמורת עולה ושלמים", אלא הזכיר שם תמורה לכל קדושה בפני עצמה, "תמורת עולה תמורת שלמים", כוונתו שתחילה תחול קדושת תמורת עולה, ולאחר מכן תחול קדושת תמורת שלמים, ולפיכך חלה עליה קדושת תמורת עולה, כפי שנתבאר באות א'.

ולדעת רבי יוסי – יש להסתפק אם באמת כוונתו כדברי רבי מאיר, או שכוונתו, שיחולו על הבהמה שתי הקדושות יחד, כמבואר באות ב', ואמר "תמורת עולה תמורת שלמים", כי היה סבור בטעות, שרק באופן הזה יחולו שתי הקדושות יחד. ולפיכך בודקים אותו מה היתה כוונתו, ואם באמת היתה כוונתו שיחולו שתי הקדושות, הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים, כמבואר באות ב'.

הקמה והפרה בבת אחת

רבה נסתפק מה הדין, כשאדם מקיים ומפר את הנדר בבת אחת. וי"ג שהספק הוא כשאומר לה, "קיים ומופר לך", שהמילה "לך" הולכת על הקיום וההפרה יחד, ובה הוא גומר בבת אחת את הקיום ואת ההפרה. וי"ג שהספק הוא, כשאומר לה, "קיים לך ומופר לך בבת אחת".

וביאר הר"ן, שאמנם הדבר פשוט, שאי אפשר לשניהם לחול כאחד, שהרי כל אחד סותר את חברו, אם הנדר מקיים אינו מופר, ואם הוא מופר אינו מקיים. אלא מאחר שכן הוא, אפשר שכשאמר כן, מאחר שאינם יכולים לחול יחד, האחד קודם לחול לפני חברו, ויש לחוש שמא ההקמה קדמה, ומספק יהא הנדר כמקיים, ולא יוכל להפר אותו.

ומסקנת, הגמרא שאין אומרים כן, כי כלל בדינו, שכל שאינם יכולים לחול בזה אחר זה, אפילו בבת אחת אינם חלים כלל, [כמאמר רבה במסכת קידושין, שהמקדש שתי אחיות כאחת, אין אחת מהן מקודשת, שכל שאין בהן קידושין בזה אחר זה, גם בבת אחת אינו], ואם כן, **אין כאן לא הקמה ולא הפרה**.²

² ולא נתחוויר לי דברי הר"מ במז"ל בזה בפרק אחרון מהלכות נדרים. [ר"ן].

אולם עיקר הקפדתו שתחול ההפרה, וזהו שהתנה שלא תחול ההקמה אלא אם כן תחול ההפרה, ורצונו לומר, אם אפשר שיחולו שניהן, טוב, ואם לא, תחול ההפרה ולא ההקמה, ואם כן ההפרה חלה שרצה בה בכל אופן, וההקמה לא חלה כפי שנתבאר.

ומסקנת הגמרא, שאמנם ההפרה חלה, כפי שיש ללמוד מדברי רבי יוסי ורבי מאיר להלן.

שכן להלן יתבאר בעזה"י שרבי יוסי רבי מאיר נחלקו, בדין מוציא שתי שמות מפיו, כגון שאומר "תמורת עולה תמורת שלמים", שלדעת רבי מאיר כוונתו שיחולו בזה אחר זה, ולדעת רבי יוסי כוונתו שיחולו שניהן יחד, ורק מפני שאי אפשר להוציא מפיו שתי שמות יחד, אמרם בזה אחר זה.

והנה לפי זה, אם אמר "קיים לך ומופר לך", לדעת רבי יוסי אין כוונתו שתחילה תהא הקמה ואחר כך הפרה, אלא כוונתו שיחולו שניהם יחד, ולפיכך הפרה חלה, ואינה תלויה בהקמה, והקמה לא חלה, כי אי אפשר שתחול כפי שנתבאר.⁴

ובדין זה גם רבי מאיר מודה, שכן דווקא אם היה אומר "קיים לך ומופר לך" בלבד, היתה כוונתו שתחילה תהא הקמה ואחרי כן תהא הפרה, כמו באומר "תמורת עולה תמורת שלמים", אבל כשסיים "ולא תחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה", גילה דעתו שעיקר הקפדתו על ההפרה, ולא על ההקמה, ואם כן כשאמר "קיים לך ומופר לך", לא נתכוון שתהא הפרה אחר הקמה, שהרי ההקמה לא יכולה לחול ממה נפשך, כפי שנתבאר, ואיך תחול הפרה אחריה.³

תמורה

האומר על בהמת חולין, שתהא תמורת בהמת קדשים, נתקדשה בהמת החולין להיות תמורה, ומכל מקום גם בהמת הקדשים בקדושתה עומדת, ושתייהן קדושות, שנאמר, "ואם המר ימיר בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קדש". (ויקרא כ"ז י)

ואף שבהמת התמורה מתקדשת באופן הזה, אסור לקדשה כן להיות תמורה, ואפילו כשהיא יפה מבהמת הקדשים, שנאמר בתחילת הכתוב הנ"ל, "לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב בך או רע בטוב", והעובר על כך ועושה תמורה הרי זה לוקה מלקות ארבעים.

הממיר בעולה ובשלמים

א. תחול זו ואחר כך תחול זו.

האומר על בהמת חולין, "תחילה תהא תמורת עולה ואחרי כן תהא תמורת

⁴ וכי תימא, היכי חיילא הפרה, דהא אסיקנא לקמן, דכל שאינו בזה אחר זה, אפילו בבת אחת אינו. לאו מילתא היא, דהא הכא לא מעכבא הקמה אהפרה, דהא אתני ואמר "לא תיחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה" ואם כן הפרה עיקר. [ר"ן].

³ וכי תימא, אמאי לא אמרינן ואפילו רבי מאיר לא קאמר, אלא התם, מדהוה ליה למימר "תמורת עולה ושלמים", ואמר "תמורת עולה תמורת שלמים", הוה ליה כאומר תחול זו ואחר כך תחול זו, וכסוגיא דהתם, אבל הכא דליכא לישנא יתירא, בבת אחת קאמר. לאו מילתא היא, דבשלמא התם, כיון דאפשר לתמורת עולה ושלמים לחול כאחת, כל היכא דליכא לישנא יתירא, אמרינן דלבת אחת נתכוון, אבל הכא שאי אפשר להקמה והפרה לחול כאחת, אפילו בלאו לישנא יתירא אמרינן דלזה אחר זה, אי לאו משום דאתני ואמר ולא תחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה. [ר"ן].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א
לע"נ שמואל אלעזר ז"ל ב"ר נתן ואביבה שרה שיבלחט"א

גיליון 42ח
מסכת נדרים ס"ז – ע"ט

נערה מאורסה ומת האב או הבעל

נתבאר, שנערה מאורסה שנדרה נדרים, הרי היא ברשות אביה וברשות בעלה לנדרים, ואביה ובעלה מפירים את נדריה בשותפות.

אמנם, **אם מת האב**, אין אומרים, מעתה היא רק ברשות הבעל, והוא לבדו יפר נדריה [=לא נתרוקנה רשות לבעל], שנאמר, "בְּנִעְרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ" (במדבר ל"ז), לומר, אפילו אין לה אב, עדיין היא ברשות בית האב, ולפיכך אין הבעל יכול להפר לה נדרה לבדו, ואין לה הפרה.

אולם אם **מת הבעל**, היא שבה להיות רק ברשות האב [=נתרוקנה רשות לאב], והאב לבדו מפר לה את נדריה. ואמר רבה, שענין זה למד, ממה שנאמר אחר דין הפרת האב, "וְאִם הָיוּ תִּהְיֶה לְאִישׁ וְנִדְרָהּ עִלָּיָהּ", לומר שאחר שהיא מתארסת, היא באה גם לרשות הבעל, ונאמר בכתוב "הָיוּ תִּהְיֶה" שתי הוויות, כלומר שתי אירוסין, כגון שנתארסה, ונתגרשה או נתאלמנה, ונתארסה בשנית, ובא הכתוב להקיש אירוסין שניים לאירוסין ראשונים, לומר שכשם שהמתארסת פעם ראשונה, קודם לאירוסין היתה רק ברשות האב, כך המתארסת פעם שנייה, קודם לאירוסין הללו היתה רק ברשות האב, ומכאן שאחר שיצאה מאירוסין ראשונים, חזרה לרשות האב, להיות מפר לה נדריה לבדו.

ובאמת ענין זה שהאב מפר לבדו נדרים שנדרה בתו הנערה אחר שיצאה מרשות ארוס ראשון, יש ללמוד מהכתוב "בְּנִעְרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ", שכן בנערותה היא ברשות האב, ומאחר שעתה אינה ארוסה, האב לבדו יפר את נדריה, והכתוב "וְאִם הָיוּ תִּהְיֶה לְאִישׁ" בא ללמד, שהאב מפר לה לבדו, גם נדרים שנדרה כשהיתה מאורסת לראשון, ושמע מהן, אף שבכך כבר היו ראויים להפרת ארוס עם אב, עתה כשיצאה מרשות ארוס, האב מפר אותם לבדו.

הזמן שנתנו חכמים בין אירוסין לנישואין

האירוסין [=הקידושין] הם מעשה הקנין, שהאיש קונה את האשה (בכסף או שטר או ביאה) להיות אשתו. ומאחר שקדשה להיות אשתו, היא אסורה לכל אדם באיסור אשת איש, אך עדיין אין ביניהם התחייבויות ממוניות זה לזה, והאשה בבית אביה, ואינה בבית בעלה, [אלא שמדין תורה אם הבעל כהן האשה אוכלת בתרומה]. והנישואין הם כניסת האשה לחופה לבית הבעל, ומשעת נישואין הם מתחייבים זה לזה דברים רבים, האיש מחויב לאשה שאר כסות ועונה, ושאר דברים שתקנו לה חכמים בכתובתה, וכנגד הדברים הללו תקנו לאיש זכויות ממוניות בנכסי האשה, כגון לאכול פירות נכסי מלוג שלה ועוד דברים.

והנה בזמננו רגילים לעשות את הקידושין והנישואין באותו מעמד. אולם בזמנם לא היה הדבר כן, אלא מתחילה היו עושים את הקידושין לבדם, ולאחר זמן היה האיש כונס את אשתו לחופה, ומכניסה לביתו לנישואין.

ונתנו חכמים זמן בין האירוסין לנישואין, שיוכלו האיש והאשה להכין לעצמם צורכי הנישואין, ורק אחרי שיעבור הזמן הזה, יכולים הם לתבוע זה מזה את הכניסה לנישואין.

אם בשעת האירוסין היתה האשה נערה [תוך ששה חודשים ראשונים אחר

עוד ספיקות של רבה בענין קיום והפרה

א. אמר לה, "קיים לך היום ומופר לך מחר", יש להסתפק, האם מאחר שביום שמעו קיים לה רק לאותו יום, ואמר בפירוש שלמחר הוא מפר, הרי זה מופר למחר, או מאחר שאמר לה שבאותו יום הנדר מקיים, הרי זה מקיים ושוב אין לו הפרה.

ב. אם נאמר, שהאומר "קיים לך היום ומופר לך מחר" הרי זה מופר למחר, עדיין יש להסתפק, מה הדין כשאמר לה רק "קיים לך היום", האם מתוך כך שאמר "קיים לך היום", הרי הוא כאומר "ומופר לך מחר", והרי זה מופר למחר, או שכל שלא אמר בפירוש "ומופר לך מחר", אינו מופר.

דף ע'

ג. אם נאמר, שהאומר "קיים לך היום ומופר לך מחר" אינו מופר למחר, עדיין יש להסתפק מה הדין כשאמר לה רק "מופר לך מחר", האם מתוך כך שאמר "מופר לך מחר", הרי זה כאומר "וקיים לך היום", והרי זה מקיים, או שכל שלא אמר בפירוש "וקיים לך היום", כשאמר לה רק "מופר לך מחר", כוונתו שכבר מהיום הוא מופר.

ד. אם נאמר שבאופן האחרון, כשאמר "מופר לך למחר", הריהו כאומר "קיים לך היום", וכיון שקיימו ביום שמעו, כל היום, הנדר מקיים, עדיין יש להסתפק, מה הדין כשאמר לה "קיים לך לשעה", האם משמעות דבריו לומר "אחר שעה מופר לך", ומאחר שגם אחר שעה עדיין הוא יום שמעו הנדר מופר או מאחר שלא אמר בפירוש "ומופר לך לאחר שעה" אין הנדר מופר.

ה. אם נאמר, שהאומר "קיים לך לשעה", הנדר מקיים, משום שלא אמר לה בפירוש "ומופר אחר שעה", עדיין יש להסתפק, מה הדין כשאמר לה בפירוש, "קיים לך לשעה ומופר לך לאחר שעה", האם עיקר דבריו שמפר לה לאחר שעה, ואם כן יש כאן הפרה, שההפרה היא ביום שמעו, או שעיקר דבריו שמקיים לה לשעה, ומאחר שקיים לה שוב אינו יכול להפר.

ולא נפשטו ספיקות אלו, ולפיכך כתב הר"ן, שיש להחמיר בהן, שהנדר מקיים, ואין לו הפרה.

המתניס נזירותו באשתו אינו יכול להפר

האשה שקבלה עליה נזירות, שאמרה, "הריני נזירה", ושמע בעלה, ואמר "ואני", הרי זה מתניס נזירותו בנזירותה ונעשה נזיר כמותה.

ומבואר במסכת נזיר, שמאחר שהתניס בעלה נזירותו בנזירותה, גילה דעתו שחפץ הוא בנזירותה, והרי הוא כמקיים לה את הנזירות שקבלה עליה, ושוב אינו יכול להפר לה.

ומתחילה היה נראה, שאין בהתפסתו ראייה אלא שמקיים לה את הנזירות לאותה שעה שהתניס בה, ולא לאחר מכן, ומכאן רצו להוכיח, שמתוך כך שבקיום הנזירות לשעה, שוב אינו יכול להפר לה גם לאחר שעה, כמי שקיים לגמרי, יש ללמוד, שכמו כן המקיים נדר אשתו לשעה, אינו יכול להפר לאחר שעה.

ודחו ראייה זו ואמרו, שאפשר שהמתניס בנזירות אשתו, הרי הוא כמקיים לה לגמרי, ואינו דומה לאומר בפירוש "קיים לך לשעה".

שנים עשר חודש, ואלמנה ששהתה שלושים יום [שהו הזמן שנתנו לנישואי אלמנה], רבי אליעזר אומר, הואיל ובעלה חייב במזונותיה, יפר, וחכמים אומרים, אין הבעל מפר עד שתכנס לרשותו.

- יש אומרים שבמשנתנו למדנו עיקר דין זה, שכשהגיע זמן הנישואין, הארוסה נכנסת לרשות בעלה, ובדף ע"ג חזרו על כך, רק כדי ללמדנו, שדין זה תלוי במחלוקת חכמים ורבי אליעזר.^א

- ויש אומרים שבמשנה בדף ע"ג למדנו עיקר הדין הזה, שארוסה שהגיעה זמן נישואיה. ובמשנתנו שנו זאת דרך אגב, שמתחילה אמרו דבר שבו יפה כח האב, ולפיכך כנגד זה אמרו דבר אחר שיפה כח הבעל.

דף ע"א

נערה מאורסה אביה ובעלה מפירים יחד גם נדרים שנדרה קודם אירוסין אלו כבר נתבאר בדף ס"ח, שנערה מאורסה, אביה ובעלה מפירים לה, לא רק נדרים שנדרה אחר אירוסין, אלא גם נדרים קודמים, שנדרה לפני אירוסין.

ומבואר במשנתנו, שלא רק נדרים שנדרה בהיותה פנויה, האב והארוס מפירים לה יחד אחר ארוסיה, אלא גם נדרים שנדרה כשהיתה מאורסת בעבר לאיש אחר, ואפילו נגרשה ונתארסה או נתאלמנה כן בעבר כמה פעמים, כשלאחר מכן נתארסה לבעלה זה, אביה וארוס אחרון מפירים לה נדרים שנדרה מאז שהיו לה נדרים, בין מה שנדרה בזמן שהיתה פנויה, שהיתה רק ברשות האב, ובין נדרים שנדרה גם בזמן שהיתה מאורסת לבעלים קודמים, שהיתה ברשות אב וברשותם, כל אלו אביה ובעלה האחרון מפירים אותם.

ואמר שמואל, שהבעל האחרון מפר לה עם האב נדרים שנדרה קודם לכן, אפילו כבר שמעו אותם בעליה הקודמים, וזכו בהם להפר אותם, כל שלא הפרו לה ולא קיימו לה, אבל שתקו לה וגירשוהו בו ביום, קודם שתהא שתיקתם קיום, ולאחר מכן אירס אותה בעלה האחרון, הרי זה מפר את הנדרים הללו עם האב^ב, שנאמר בענין, "וְאִם הָיוּ תְהִיָּה לְאִישׁ וְנִדְרָהּ עֲלֶיהָ" (במדבר ל' ז'), לומר, שבעלה האחרון מפר לה אפילו נדרים שכבר היו עליה, והמילה "עֲלֶיהָ" ריבוי היא, לומר, שהבעל האחרון מפר לה אפילו נדרים שכבר נראו לבעלים קודמים. וברייתא מסייעת את שמואל, כפי שיתבאר להלן בעזה"י.

זה הכלל, כל שלא יצאה שעה אחת לרשות עצמה, כלומר, שלא בגרה ולא נישאת, אם היא מאורסת, אביה ובעלה האחרון מפירים לה נדריה.

שהביאה סימני גדלות, נתנו להם זמן של שנים עשר חודש, להכין צרכי הנישואין.

ואם בשעת האירוסין היתה האשה בוגרת, [שתמו כבר ששה חדשי נערות], בזה נחלקו חכמים במסכת כתובות. לדעת רב הונא, אם בשעת האירוסין היתה האשה בוגרת, לעולם נותנים להם זמן של שלושים יום ולא יותר. אולם ההלכה היא, שכן הדין כשכבר עברו עליה שנים עשר חודש אחר בגרותה, אבל כשעדיין לא עברו עליה שנים עשר חודש, נותנים להם גם עד שיעברו עליה שנים עשר חודש מהבגרות, ומכל מקום לעולם לא יהיה הזמן פחות משלושים יום, כגון אם נתארסה מיד בשעת בגרות, נותנים להם שנים עשר חודש, ואם נתארסה כשכבר עברו שנים עשר חודש מהבגרות, נותנים להם שלושים יום.

בעל מפר בבגור ואב אינו מפר בבגור

נתבאר, שנערה שנתארסה, אם מת בעלה, היא חוזרת לרשות האב [=נתרוקנה רשות לאב], אבל אם מת האב, אינה נכנסת לרשות הבעל [=לא נתרוקנה רשות לבעל]. ובדבר זה יפה כח האב מכח הבעל באירוסין.

ויש דבר אחר במאורסה, בו יפה כח הבעל מכח האב, והוא, שהבוגרת המאורסת [וכל שכן שאינה מאורסת], לעולם אינה ברשות אביה להפרת נדרים, אבל פעמים היא ברשות הבעל להפרת נדרים, והוא לבדו מפר את נדריה, וזאת, כשקדשה הבעל כשהיא בוגרת, ונשלה הזמן שנתנו חכמים לכל אחד לפרנס עצמו בין האירוסין לנישואין, [כפי שיתבאר לעיל], שמכאן ואילך, אף אם אין הבעל כונס את אשתו לנישואין, ובאמת היא ארוסה, הוא חייב במזונותיה כמו נשואה, ומאחר שהוא חייב במזונותיה, אף על פי שבאמת היא ארוסה ולא נשואה, היא נכנסת לרשותו גם לענין הפרת נדרים, והוא לבדו מפר את נדריה, כדין נשואה.

ומבואר, שדווקא באופן הזה, שהגיע הזמן לכנוס ולא כנס, היא נכנסת לרשות הבעל להפרת נדרים, אבל על ידי בגרות לבדה אינה נכנסת לרשות הבעל, שהבגרות, אף שהיא סיבה להוציא מרשות האב, אינה סיבה להכניס לרשות הבעל, וכמו שמצינו במיתה, שנערה המאורסה, אף שבמיתה האב היא יוצאת מרשותו, [נשאין האב מורישה לבניו], ובכל זאת אינה נכנסת לרשות הבעל לבדו, וכל זמן שהיא ארוסה אף על פי שאין לה אב אין בעלה מפר נדריה, והוא הדין כשיצאה מרשות האב בבגרות, כל זמן שהיא ארוסה, אף על פי שיצאה מרשות האב אינה נכנסת לרשות הבעל, ורק כשתינשא או שיגיע זמן הנישואין היא נכנסת לרשות הבעל לבדו.

למה נשנה דין זה שתי פעמים

נתבאר, שבוגרת שהגיע זמנה להיכנס לנישואין, אף אם עדיין לא כנסה בעלה, מאחר שחייב במזונותיה, היא נכנסת לרשותו להפרת נדרים, והוא לבדו מפר את נדריה.

והנה דין זה השנוי במשנתנו, נשנה פעם שניה במחלוקת, במשנה להלן בדף ע"ג, שכך שנינו שם: בוגרת [שהיתה כפי השיעור המבואר לעיל, ונערה] ששהתה

^א וקשה בעיני ליטנא דגמרא, דקאמר בוגרת דהכא דוקא, דאדרבה משנה בתרייתא דוקא, ולגופה איצטריך, לאשמועינן דלא נסמוך אסתמא דהכא, דהוא ליה סתם ואחר כך מחלוקת. ונראה לי דכי קאמר בוגרת דהכא דוקא, לאו דוקא, אלא לומר, מתניתין בתרייתא בטר קמיינתא גרידא, דלא אתחיל בה תנא לאשמועינן דינא דבוגרת, אלא בהאי מתניתין קמיינתא שרי למתנייה, ובטר הכי באידך מתניתין קא משמע לך, דלא נסמוך אסתמא קמא, דלאו דברי הכל היא. [ר"ן]

^ב ואין אומרים, כיון שנראו נדרים אלו לארוס ראשון, לא נתרוקנה רשות לארוס אחרון, אלא לאב ... ומפר אב לבדו. אי"נ אין אומרים, כיון דאיכא ארוס, ולא מצי מפר, אב נמי לא מצי מפר, דבמקום ארוס אב לא מפר לחודיה. [ר"ן].

נערה מאורסה ששמע רק אביה את נדרה והפר לה ומת הארוס

א. כשלא נתארסה פעם נוספת.

כבר נתבאר בדף ס"ח, שנחלקו בית שמאי ובית הלל, בדין נערה מאורסה שהיו לה נדרים, ושמע מהם האב והפר לה, ומת הבעל קודם ששמע.

לדעת בית שמאי, כשהאב הפר, גזו רק את חלקו [=מייגז גיזו], וחלק הארוס חזק כבתחילה, ולפיכך כשמת הארוס, האב יורש את חלקו של הארוס, ויכול להפר לה בו ביום גם את חלקו של ארוס.

ולדעת בית הלל, כשהאב הפר, הוחלש כל הנדר כולו [=מיקלש קליש], ובכלל זה חלקו של ארוס, ולפיכך כשמת הארוס, אין האב יורש את חלקו הקלוש של הארוס, ואינו יכול להפר לה את חלקו של ארוס.

ב. כשחזרה ונתארסה.

מבואר בברייתא, שבאופן הזה, כשהאב לבדו שמע מהנדר, והפר לה את חלקו, ולאחר מכן מת הארוס קודם ששמע מהנדר, וחזרה ונתארסה בו ביום לאיש אחר, אפילו מאה פעמים, הארוס האחרון זוכה בחלקו של ארוס ראשון, ויכול להפר את הנדר עם האב.

- התוס' ז"ל כתבו, שדין זה הוא כדעת בית שמאי בלבד, האומרים, שכשהפר האב, גזו רק את חלקו, וחלק ארוס חזק כבתחילה, ולכן ארוס אחרון יכול לרשת אותו מארוס ראשון. אבל לדעת בית הלל, מאחר שכשהפר האב נחלש כל הנדר, ובכלל זה חלקו של ארוס, אין ארוס אחרון יורש אותו מארוס ראשון, ואינו יכול להפר.

- אולם קצת הראשונים ז"ל פירשו, שדין זה הוא גם כדעת בית הלל, וטעמם, שדווקא שינוי רשות אין בנדר חלש, לומר שירש האב חלקו הקלוש של ארוס, אבל ברשות ארוס, לעולם ארוס אחרון נחשב ככרעו של ראשון, ונכנס תחתיו לכל דבר, ולפיכך גם נדר קלוש עובר מרשות ארוס ראשון לרשות ארוס אחרון, ויכול להפר אותו עם האב.

נערה מאורסה ששמע רק הארוס את נדרה והפר לה ומת הארוס

א. דרך קצת הראשונים ז"ל.

לדעת בית שמאי, האומרים, אב או בעל המפירים, גוזזים את חלקם לגמרי, כששמע ארוס את הנדר, והפר לה את חלקו, גזו את חלקו, ונסתלק מהנדר לגמרי, ולפיכך, כשמת הארוס, אף על פי שבמותו בטלה הפרתו, מכל מקום מאחר שכבר הפר, נסתלק ארוס מנדר זה, והרי היא בנדר זה כמי שיש לה אב ולא ארוס, וכלל בדינו, שכל נדר שאין בו ארוס, האב מפר אותו לבדו. ומהטעם הזה, לא רק בעודה גרושה בלא ארוס האב מפר לה נדר זה לבדו, אלא אפילו אם נתארסה אחרי כן לאיש אחר, נדר זה שכבר הפר אותו ארוס ראשון, וסילק ממנו חלק ארוס, אין ארוס אחרון זוכה בו, וגם אחר אירוסין אחרונים עדיין נדר זה הוא ברשות אב לבדו, כדין נערה שאין לה ארוס, והאב לבדו מפר אותו בלא ארוס.

והברייתא בה מבואר כן, אמר עליה רבי נתן, שהיא כדעת בית שמאי, אבל דעת בית הלל אינה כן.

ולדעת בית הלל האומרים, אב או בעל המפירים, אינם גוזזים חלקם, אלא מחלישים את כל הנדר, ואם כן, כששמע ארוס את הנדר, והפר לה את חלקו, לא נחתך חלקו אלא נחלש כל הנדר, ומאחר שהחלשת הנדר אינה הפרה גמורה, אינה חלה אלא כשיצטרף לה הפרה קלושה שניה, וכל זמן שלא הפר גם האב, לא נסתלק ארוס מהנדר, ולפיכך כשנתארסה שוב לאיש אחר, ארוס אחרון זוכה בחלקו של ארוס ראשון, ומפר לה את הנדר עם האב.

ומכאן ראייה לדברי שמואל, שארוס אחרון מפר גם נדרים שנראו לארוס ראשון, שכן לבית הלל, אפילו נדרים שהפר ארוס ראשון, אם מת, אביה ובעלה האחרון מפירים אותם. ואפילו בית שמאי לא נחלקו אלא כששמע ארוס ראשון והפר לה, שמעתה אם מת הארוס האב לבדו מפר, אבל שמע ארוס ראשון ולא הפר, גם הם מודים שהאב והארוס האחרון מפירים את הנדר.

ב. דרך התוס' ז"ל.

מחלוקת בית שמאי ובית הלל בדין זה, אינה תלויה במחלוקתם אם הפרת אב או ארוס מייגז גיזו או מקליש קליש, אלא נחלקו אם ארוס אחרון מפר נדרים שנראו לארוס ראשון.

לדעת בית שמאי, כשם שארוס ראשון אינו מפר אלא נדרים שלא נראו לפניו לשום ארוס, כך ארוס אחרון אינו מפר אלא נדרים שלא נראו לשום ארוס, אבל נדרים שנראו לארוס ראשון, כשמת ארוס ראשון, האב לבדו זוכה בהם, והוא לבדו מפר אותם, אף אם חזרה ונתארסה לאיש אחר.

ולדעת בית הלל, גם נדרים שנראו לארוס ראשון, אם מת, וחזרה ונתארסה לאחר, ארוס אחרון זוכה בהם, ולפיכך אביה וארוס אחרון מפירים אותם בשותפות.

ורק מדברי בית הלל יש ראייה לדברי שמואל, שארוס אחרון מפר גם נדרים שנראו לארוס ראשון.

גירושין כשתיקה או כהקמה

מי ששמע נדר אשתו או בתו, ושתק לה כל יום שמעו, מאחר שאינו יכול להפר לה עוד, הרי הוא כמקיים לה את הנדר.

ונסתפקו בגמרא, בדין ארוס^א שגירש את אשתו ביום שמעו קודם שנשלם היום, האם מאחר שעל ידי הגירושין לא יוכל להפר לה עוד, הרי הוא כמקיים לה את הנדר, ולפיכך אם יחזירה בו ביום^ב, או תתארס לאחר, לא יוכלו להפר לה את הנדר, או שאין הגירושין נחשבים כקיום אלא כשתיקה, ולפיכך אם יחזירה בו ביום, או תתארס לאחר [אפילו ביום אחר], יוכלו להפר לה את הנדר. ולהלן יתבאר בעזה"י היאך ניסו לפשוט ספק זה, אולם הספק לא נפשט

^א דאי בנשואה, אפילו תמצא לומר דגירושין כשתיקה דמיין, היכי מצי מיפר, אי בשחזרה ונשאת, אין הבעל מיפר בקודמין, ואי דאהדרה בארוסין בלחוד, כיון דארוס אינו מיפר אלא בשותפות, והכא ליכא אב, דכיון שנשאת, שוב אין לאביה רשות בה, אפילו תמצא לומר כשתיקה דמיא, לא מצי מיפר, אלא ודאי בארוסה עסקינן. [ר"ן].

^ב אבל למחר, פשיטא דלא מצי מיפר, כיון שעבר יום שמיעה. ואף על גב דבסוף יומא ליתיה ברשותיה דבעל, מכל מקום למחר אינו יום שמיעה, ולא יוכל להפר. [ר"ן].

בגמרא.

אביה ובעלה האחרון מפירים את נדריה.

ולענין הלכה כתב הרמב"ן ז"ל, כיון דבעיין לא אפשיטא, נקטינן לחומרא, דגרושין כהקמה דמו, והיכא דנדרה ושמע בעלה, וגרשה ואהדרה ביומיה, לא מצי מיפר לה.

אבל הרשב"א ז"ל כתב, דנהי דבעיין לא אפשיטא מהנך מתנייתא דמייתא עלה, אפשיטא לה ממימריה דשמואל דאמר לעיל, מנא הני מילי דארוס אחרון מיפר נדרים שנראו לראשון, דאלמא קבלה מרביה, דכי תנן במתניתין בו ביום, משום שמיעת ארוס נקט ליה, ולא משום שמיעת אב, הרי שלדברי שמואל גירושין כשתיקה ולא כהקמה, וכיון דשמואל אמר הכי, לא שבקינן מאי דפשיטא ליה לשמואל משום מאי דאסתפקא להו בגמרא⁴.

דף ע"ב

הראיה מהברייתא בה נתבאר מתי הארוס מקיים

בדף ס"ח נתבאר, שנערה מאורסה שהיתה ברשות אביה ובעלה, כל שלא קיים לה הארוס את הנדר, ומת, נתרוקנה רשות לאב, והאב לבדו מפר נדריה, אבל אם קיים לה הארוס את הנדר בחייו, ומת, לא נתרוקנה רשות לאב, ואין האב יכול להפר.

והאופנים שבהם נתרוקנה רשות לאב, כי לא קיים הארוס את הנדר, הם: (א) כשלא שמע הבעל מהנדר כלל. (ב) או שמע והפר. (ג) או שמע ושתק ומת בו ביום.

והאופנים שבהם לא נתרוקנה רשות לאב, כי קיים הארוס את הנדר בחייו, הם: (א) כששמע את הנדר וקיימו בפירושו. (ב) או שמע ושתק יום שלם, ומת רק ביום של אחריו.

ומתחילה רצו לומר, שמתוך כך שלא מנו ברישא בין האופנים שהארוס אינו נחשב כמקיים, את האופן ששמע את נדרה וגירשה בו ביום, משמע שבאופן הזה הוא נחשב כמקיים, ואם כן, מכאן יש ללמוד שגירושין נחשבים כקיום.

אולם דחו זאת, כי אדרבה, מתוך כך שלא מנו זאת בסיפא, בין האופנים שהארוס נחשב כמקיים, משמע שבאופן הזה, כששמע הארוס את נדרה וגירשה בו ביום, אינו נחשב כמקיים, ואם כן מכאן יש ללמוד, שגירושין אינם נחשבים כקיום.

ומאחר שבוודאי אי אפשר שסוף הברייתא תהא סותרת את תחילתה, על כרחך אין לנו ללמוד ממה שלא הזכיר התנא אופן זה, שאינו בכלל הרישא או אינו בכלל הסיפא, ואין לנו ללמוד מכאן, אם הגירושין נחשבים כקיום או לא.

הראיה ממשנתנו

נתבאר במשנתנו, שנערה מאורסה שנדרה, ונתגרשה ונתארסה שוב בו ביום,

ומתחילה אמרו, שהסיבה לכך שאביה ובעלה יכולים להפר לה נדרה רק כשנתארסה שוב בו ביום, כי כבר שמע הארוס את הנדר, ואם יעבור היום, אין זה יום שמיעה.

ומכאן ראייה שגירושין אינם כקיום, שכן מבואר, שאף על פי ששמע הארוס את הנדר, וגירשה, כשתתארס שוב, אביה ובעלה האחרון מפירים לה את הנדר, ואם כן אינו מקיים.

ודחו ראייה זו, ואמרו, שאפשר שלא דברה המשנה באופן ששמע הארוס הראשון את הנדר, [ולכן אין הגירושין כקיום], והאב הוא ששמע את הנדר, ומחמת שמיעת האב אמרו, שיכולים להפר לה אב וארוס אחרון רק כשנתארסה שוב בו ביום².

גרשה והחזירה בו ביום

שנינו ברייתא בה מבואר, שהאשה שנדרה נדר, ושמע בעלה, וגירשה, והחזירה בו ביום, אינו יכול להפר לה את הנדר.

ומתחילה רצו לומר, שברייתא זו מדברת בארוסה, ואם כן יש ללמוד ממנה, שהגירושין נחשבים כקיום, ולכן בעלה אינו יכול להפר לה את הנדר, אף על פי שהחזירה בו ביום.

ודחו זאת ואמרו, שאפשר שגירושין אינם כקיום, ואם היה הדבר בארוסה שגירשה בעלה והחזירה בו ביום, היה יכול להפר לה. אלא שהברייתא אינה מדברת בארוסה אלא בנשואה [בפעם ראשונה או בפעם שניה], והסיבה לכך שאינו יכול להפר לה נדרה כשהחזירה, אף על פי שהחזירה בו ביום, כי הנשואה אין בעלה מפר לה נדרים שקודם נישואין³.

הפרת נדרים בלא שמיעתם

כבר נתבאר, שהאב והבעל מפירים נדרי הבת והאשה ביום שמיעתם.

ונסתפק רמי בר חמא, האם דווקא כשישמעו את הנדר הם יכולים להפר אותו, כמשמעות הכתוב, "וְשָׁמַע אִשָּׁה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְהִסְרִישָׁהּ לָהּ וְקָמוּ נְדָרֶיהָ וְאָסְרָה אֶשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ וְקָמוּ" (במדבר ל"ח), אבל בלא שמיעה, אינם יכולים להפר. או שגם בלא שמיעה ובלא ידיעה כלל אם נדרה או לא, הם יכולים להפר, ולומר לה, כל נדרים שנדרת מופרים, שלא אמרה תורה "וְשָׁמַע אִשָּׁה" לומר שדווקא אם שמע יכול להפר, אלא שכן הוא הרגילות, שכששמע הוא מפר¹.

² לכאורה על כרחך כן הוא האמת, שכן אם משום שמיעת ארוס ראשון, למה לא יוכלו להפר לה אביה וארוס אחרון גם אחרי כמה ימים, כשישמעו הם, ולמה יש להם להפר דווקא ביום שמיעת ארוס ראשון.

³ אי ארוסה בתחלה ונשואה בסוף היא, לא מצי מיפר, דאין הבעל מיפר בקודמין. ואי נשואה בתחלה וארוסה בסוף היא, נמי לא מצי מיפר, דכיון שנשאת בתחילה, פקע ליה אב, ובשניה כשהוא ארוס, אינו יכול להפר לה בקודמין, כי ארוס אינו יכול להפר אלא בשותפות. [ר"ן].

¹ לכאורה היה מקום לומר, שאם אין השמיעה מעכבת, אמרה תורה "וְשָׁמַע אִשָּׁה" ללמד, שאם שמע ולא הפר, הרי הוא כמקיים, אבל להפר הוא יכול גם בלא לשמוע.

ברשותו להפך.

ולגרסת נוסחות אחרות, גם אם אין הפרה לנדרים בלא שמיעה, הבעל יכול לומר לאשתו קודם הכניסה לנישואין, "כל נדרים שנדרת יהיו מופרים לך כששמע מהם", ומעתה כשישמע מהם, אפילו אחר נישואין, יהיו מופרים. והטעם לכך שהבעל יכול להפך באופן הזה, כי הסיבה לכך שאין בעל מפר נדרים שקודם נישואין, אינה משום שיצאה מרשותו, שהרי אדרבה נכנסה לרשותו יותר, אלא הסיבה היא משום שלהפך נדרים קודמים הוא צריך לשותפות האב, וכבר יצאה מרשות האב. וכל זה כשמפר לבדו, אבל זו שאביה כבר הפך לה קודם הנישואין, והוא צירף הפרתו להפרכת האב באותה שעה, אף שלמעשה חלה הפרתו אחר הנישואין, היא מצטרפת להפרכת האב. ואפשר עוד, שכשאומר לה, שהנדרים יהיו מופרים כשישמע מהם, כשישמע מהם הם מופרים לה למפרע משעת אמירתו קודם הנישואין, ונמצא שכבר קודם הנישואין נצטרפה הפרתו להפרכת האב.

קיום קודם הנדר

האומר לאשתו, "כל נדרים שאת עתידה לנדור עד שאחזור ממקום פלוני, הרי הם קיימים", לא אמר כלום, שאינו יכול לקיים את הנדר, קודם שתידרנו.

הפרה קודם הנדר

נחלקו חכמים ורבי אליעזר בדין האומר לאשתו, "כל נדרים שאת עתידה לנדור עד שאחזור ממקום פלוני, הרי הם מופרים". לדעת רבי אליעזר, כשתידור נדרים הם יהיו מופרים. ולדעת חכמים, אינם מופרים, כי אי אפשר להפך את הנדר קודם שיהיה. [ומחלוקתם תתבאר בעזה"י בדף ע"ה].

ומכל מקום לא נחלקו חכמים אלו, אלא אם יכולים להפך את הנדרים קודם שיהיו כלל, ומשמע מזה, שאם כבר נדרה, לדברי הכל הבעל יכול להפך לה את הנדרים, אף על פי שלא שמע מהם.

ודחו זאת ואמרו, שאפשר שלעולם אין הנדר מופר בלא שמיעה, ולדברי הכל, אם לא ישמע הבעל מהנדרים שתידור, לא יהיו מופרים. והאופן שבו אמר רבי אליעזר, שיכול הוא להפך לה נדרים שתידור, כשיאמר לה, "כל נדרים שתדרי, כששמע מהם יהיו מופרים". ואף שבאותה שעה שישמע, גם כן יוכל להפך, חושש הוא, שמא באותה שעה יהא טרוד, ולא יפר, ולכן אומר לה את ההפכה כבר עכשיו, ותועיל כשישמע.

הפרה על ידי שליח

נחלקו חכמים, בדין האומר לשלוחו, "כל נדרים שתידור אשתי משאצא לדרך

¹ כן הוא לפי הגרסא "הכא נמי דאמר לה לך שמענא". אמנם יש גורסים "הכא נמי לך שמע", ולפי גרסתם לא זכיתי להבין מהו שסיימו "קסבר דלמא מטרידנא ההיא שעתא". ואפשר הכוונה שמאחר שאמר לה עכשיו מפר לה מה שתידור כשיחזור תאמר לו מה שנדרה ותשאל אם הופרו לה וכך יזכר שעליו להפך, אבל אם לא היה אומר לה עכשיו שמפר אותם, כשתאמר לו כשיחזור שנדרה, שמא יהיה טרוד, ולא יהיה זכור שעליו להפך, כי אינה מזכרת לו ענין ההפכה.

הספק הוא בין בנערה פנויה, שאביה לבדו מפר את נדרה, ובין באשה נשואה, שבעלה לבדו מפר את נדרה, ובין בנערה מאורסה, שאביה ובעלה מפירים את נדרה בשותפות.

ובהמשך יתבאר בעזה"י, היאך ניסו לפשוט ספק זה, אולם הספק הזה לא נפשט בפירושו. **וכתב הר"ן, שאף שלא נפשט ספק זה בפירושו, ממה שפשוט ספק אחר המובא בדף ע"ג, יש ללמוד, שהבעל והאב מפירים את הנדר גם בלא שמיעה, כפי שיתבאר שם בעזה"י.**

דרך תלמידי חכמים להפך נדרי בתם קודם יציאתה

כבר נתבאר, שנערה מאורסה, אביה ובעלה מפירים את נדרה שנדרה מעולם, בין אותם שנדרה משנתארסה, ובין אותם שנדרה קודם לכן. והנשואה, בעלה לבדו מפר לה נדרים שנדרה אחר נישואין, אבל נדרים שנדרה קודם נישואים, אין להם הפרה.

ומבואר במשנתנו, שכיון שאחר הנישואין לא תהא הפרה לנדרים שנדרה עד עתה, דרך תלמידי חכמים, שקודם שיכנסו בנותיהם לנישואין, האב אומר לבתו, כל נדרים שנדרת בתוך ביתי, הרי הן מופרים, וכן הבעל אומר לה קודם כניסתה לנישואין, כל נדרים שנדרת בבית אביך הרי הם מופרים.

והנה לכאורה ממשנתנו זו יש להביא ראיה, שהאב והבעל מפירים לה גם נדרים שלא שמעו מהם, שהרי אינם אומרים לה "נדר מסוים ששמעתי מופר", אלא "כל נדרים שנדרת מופרים", ובכלל זה נדרים ששמעו ונדרים שלא שמעו.

ודחו זאת ואמרו, שאפשר שבאמת כשאומר לה האב, "כל נדרים שנדרת מופרים", אינו מפר לה נדרים שלא שמע מהם, ורק כשישמע מהם אחרי כן יוכל להפך, ומכל מקום, דרך תלמידי חכמים לומר כן לבנותיהם קודם הכניסה לנישואין, כי על ידי אמירה זו, הם נכנסים עמה בדברים בענין נדרה, ועל ידי זה נותנת לבה ונזכרת מה נדרה, ואומרת נדרתי כך וכך, ומאחר ששומעים את נדרה, מפירים לה². אבל אין לומר, שכך אומר לה האב, "כל נדרים שנדרת יהיו מופרים לך כששמע מהם", שכן אחר הנישואין כבר יוצאת מרשות האב, וכשישמע מהם באותה שעה אינה ברשותו שתחול הפרתו³.

ולגרסת מקצת ספרים, כן הוא גם אצל הבעל, שכשאומר לה "כל נדרים שנדרת מופרים", אינו מפר לה נדרים שלא שמע, והסיבה שאומר זאת, כדי שעל ידי אמירה זו תאמר מה נדרה, ויפר לה. ולגרסא זו, גם הבעל אינו יכול להפך נדרה על ידי שיאמר לה, "כל נדרים שנדרת יהיו מופרים לך כששמע מהם", שכן אף שאחר הנישואין היא נכנסת לרשותו, מכל מקום אינה נכנסת לרשותו אלא לענין נדרים שתידור אחר נישואין, אבל נדרים קודמים אינם

² וכי תימא למה לן לדחוקי נפשין בהכי, לימא הכי, דאמר לה לך שמענא, כלומר דקודם שמיעה אומר לה מופר לך שמענא, ומהני, דהכי מתרצא לקמן. יש לומר לא דמי, דלקמן כי מתרצינן הכי, הני מילי באומר לאשתו, דלכי שמע נמי ברשותיה קיימא, ומשום הכי מהני, אבל הכא דלכי שמע כבר יצאת מרשות אב, שהרי נשאת, כי אמר לה לך שמענא מאי הוי, הרי בשעת שמיעה אינה ברשותו. [ר"ן].

³ דלקמן כי מתרצינן הכי, הני מילי באומר לאשתו, דלכי שמע נמי ברשותיה קיימא, ומשום הכי מהני, אבל הכא דלכי שמע כבר יצאת מרשות אב, שהרי נשאת, כי אמר לה לך שמענא מאי הוי, הרי בשעת שמיעה אינה ברשותו. [ר"ן].

ועד שאשוב הפר לה", והפר לה.

לדעת רבי יאשיה – אין הנדרים מופרים על ידי השליח, כי נאמר בענין שתי פעמים "יאשיה", "כַּל נֶדֶר וְכַל שְׁבַעַת אֶסֶר לְעֵנַת נֶפֶשׁ אִישָׁהּ וְקִימוֹנוּ וְאִישָׁהּ וְפָרְנוֹנוּ" (במדבר ל"ז), ללמד שאשה לבדה מקים ומפר, ואין עושה שליח לדבר זה.

ולדעת רבי יונתן – הנדרים מופרים על ידי שליח, שכן מצונו בכל התורה כולה, ששלוחו של אדם כמותו, ובכלל זה שליח להפרת נדרים.

ומכל מקום מבואר, שלא נחלקו חכמים אלו, אלא אם יכולים להפר את הנדרים על ידי השליח, אבל הבעל עצמו, לדברי הכל, יכול להפר את הנדרים באופן הזה, שיאמר לאשתו, "כל נדרים שתדרי משאצא לדרך ועד שאשוב מופרים לך", ומשמע מזה, שהבעל יכול להפר לה את נדרה, אף על פי שלא שמע^א.

דף ע"ג

ודחו זאת ואמרו, שאפשר שלעולם אין הנדר מופר בלא שמיעה, ולדברי הכל, אם לא ישמע הבעל מהנדרים שתידור, אינם מופרים על ידי השליח. והאופן שבו אמר רבי יאשיה, שהנדרים מופרים על ידי השליח כשיאמר לו, "כל נדרים שתידור אשתי משאצא לדרך ועד שאשוב הפר לה לכשאשמע" וכשהשליח מפר לה אומר לה "הנדר מופר לך כשישמע בעליך". ואף שבאותה שעה שישמע הבעל, יוכל להפר בעצמו, חושש הוא, שמא באותה שעה יהא טרוד, ולא יפר, ולכן אומר לשליח שיפר קודם לכן ותחול ההפרה מיד כשישמע^ב.

הפרה על ידי חרש המדבר ואינו שומע

נתבאר, שרמי בר חמא נסתפק, בכתוב "וְשָׁמַע אִישָׁהּ" האמור בהפרת נדרים, אם הוא בא ללמד, שאין הבעל מפר את הנדר אלא אחר שישמע, אבל בלא שמיעה אינו מפר, או שהבעל מפר את הנדר גם בלא שמיעה, ומה שהזכיר הכתוב שמיעה, כי כן היא הרגילות, שהוא מפר אחר שישמע, אבל אין הדבר מעכב.

ואמר רמי בר חמא, שאף אם נאמר, שהבעל מפר את הנדר גם בלא שמיעה, והכתוב "וְשָׁמַע אִישָׁהּ" לא בא ללמד שרק אחר השמיעה יוכל להפר.

עדיין יש להסתפק האם הכתוב "וְשָׁמַע אִישָׁהּ" אינו מעכב כלל, ואפילו חרש

^א וכי תימא לעולם אימא לך דבעי שמיעה, ושאי הכא דאיכא שמיעה דאפטרופוס, וכיון דשלוחו של אדם כמותו, הוה ליה כאילו שמע בעל. תרצו בתוספות בשם הרב רבי יוסף ז"ל, דליתא, דאם איתא דבעי שמיעה, מי איכא מידי דבעל לא מצי מפר שלא שמע, ושליח מצי משיי... הלכך שפיר מוכח דלא בעיא שמיעה, דכי שמע אפטרופוס מאי הוי, כיון דבעל לא מצי מיפר, דהא לא שמע, שליח נמי לא מצי מפר. [ר"ן].

^ב והתם במסכת נזיר פרכינן, למאי דמוקמינן התם הא מתניתא כרבי אליעזר, דאמר, שהבעל יכול להפר נדרי אשתו אף על פי שלא חלו, למה לי למנויי אפטרופוס, ליפר לה איהו כשילך. ומשינינן, סבר דלמא אשתליג או רתחנא או מטרידנא היא שעתא. [] ואם תאמר וליפר לה איהו השתא. ויש לומר דלא ניחא ליה להפר נדרה שתדור בעודה אצלו, דלמא נדרה מידי דניחא ליה דתתסר ביה. [] מיהו אכתי קשיא, ליפר איהו מהשתא כל נדרים שתדור משעה שילך ועד שישוב. והעלה בצריך עיון. ולי אפשר, דבעל חייש דלמא בעינא למיהדר בהפרה זו, ואי מיפר הוא מן השתא, וכרבי אליעזר, דלא מצי הדר ביה, וכי ממני אפטרופוס, כל שעתא ושעתא בידיה הוא, דאי בעי למיהדר בשליחותיה דשליח מצי הדר. [ר"ן].

שאינו ראוי לשמוע, [אם הוא מדבר], מפר את נדרי אשתו, או שהכתוב "וְשָׁמַע אִישָׁהּ" מלמד, שצריך שיהא הבעל ראוי לשמוע, וכל שהוא ראוי לשמוע, מפר גם אם לא שמע בפועל, [וכמאמר רבי זירא לענין בלילת מנחות, שכל שיש בהם שיעור הראוי לבלילה בשמן, כשר גם אם לא נבלל בפועל], אבל חרש שאינו ראוי לשמיעה, [אף אם הוא מדבר], אינו מפר.

ופשט רבא ספק זה מברייטא, בה שנינו, "וְשָׁמַע אִישָׁהּ" פרט לאשת חרש. הרי שהחרש שאינו שומע, אינו מפר נדרי אשתו.

וכתב הרמב"ן ז"ל, שדוקא חרש, משום שאינו ראוי לשמוע אינו מפר, אבל אחר שראוי לשמוע, אין השמיעה מעכבת בו, ומפר גם בלא שישמע^ג. וכן דעת הרמב"ם ז"ל.

השקאת שתי סוטות יחד

אשה שקינא לה בעלה ונסתרה, משקים אותה את המים המרים, לבדוקה אם נטמאת. ומבואר במסכת סוטה, שאין משקים שתי סוטות כאחת.

לדעת תנא קמא, הסיבה לכך שאין משקים שתי סוטות יחד, כי פעמים זו טמאה וחברתה טהורה, וכשתראה הטמאה את הטהורה שהיא שותה ואינה יראה, תגיס גם הטמאה דעתה לומר טהורה אני, ולא תרצה להודות [ש=מפני שלבה גס בחברתה], ואם היתה באה לבדה היתה מודה, ונמצא שעל ידי שהשקה עם הטהורה, נמחק שם שנכתב בקדושה.

ולדעת רבי יהודה, הטעם לכך שאין משקים שתי סוטות כאחת, כי נאמר בכתוב, "וְהִשְׁקָה אֶת הַמַּיִם" (במדבר ה' כ"ז) מפיך ה"א כמו "והשקה אותה", ומכאן יש ללמוד שיש להשקות כל אחת לבדה.

הפרה לשתי נשים בבת אחת

נאמר בענין הפרת נדרים, "וְאִם הִנִּיא אֶבְיָהּ אֶתְּהָ בַּיּוֹם שָׁמְעוּ כָּל נְדָרֶיהָ וְאֶסְרֶיהָ אֲשֶׁר אֶסְרָהּ עַל נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וְהִי יִסְלַח לָהּ כִּי הִנִּיא אֶבְיָהּ אֶתְּהָ ... וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע אִישָׁהּ יִנִּיא אֶתְּהָ וְהִפֵּר אֶת נְדָרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִבְּטָא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אֶסְרָהּ עַל נַפְשָׁהּ וְהִי יִסְלַח לָהּ" (במדבר ל"ו ו-י"ט). ונסתפקו, האם הכתוב "אוֹתָהּ" בא ללמד, שכשהוא מפר, מפר בכל פעם לאחת בלבד, ולא לשתיים, או שלא נאמר "אוֹתָהּ" אלא משום שכן הוא בדרך כלל, שמפר בכל פעם לאחת, אבל אם נדרו שתי נשיו יחד או שתי בנותיו יחד, ואמר להן, "מופר לכן", גם כן נדריהן מופרים^ד.

ופשט רבינא ספק זה, מדין השקאת שתי סוטות המבואר לעיל.

יש מפרשים, שרבינא פשט ספק זה מדברי תנא קמא לעיל, שאינו דורש לענין סוטה "והשקה" אותה לבדה, וכמו כן אין לנו לדרוש לענין הפרת נדרים "יניא

^ג דנהי דליכא למיפשט בעיין דלעיל מדתניא "ושמע אישה" פרט לאשת חרש, דנימא מדנקט חרש משמע דהיכא דהוי בר שמיעה לא מעכבא ביה שמיעה, דליתא, משום דאיכא לדחויי, דלמא משום אורחא דמילתא נקט חרש, והוא הדין אחר שלא שמע, דאי לא תימא הכי, לעיל אמאי לא פשטו לההיא בעיא מהך ברייתא, אלא ודאי משום דאיכא לדחויי כדדחינן. מיהו אפילו הכי כיון דקאמר רמי בר חמא אם תמצוי לומר בעל מיפר בלא שמיעה, ומסמיך ליה נמי אדרבי זירא דאמר כל הראוי לבלילה אין בילה מעכבת בו, משמע דהכי קיימא לך. ועוד דפשטיהו דמתניתין והך מתניתא דלעיל בהכי רהטי. ואף על גב דשניחאו, אשנויי לא סמכינן. [ר"ן].

^ד וילייע אם ספק זה אמור גם במפר לאשתו ובתו בבת אחת.

אולם חכמים אמרו, שהארוסה לא תאכל בתרומה, ושני טעמים נאמרו לכך. וי"א שהטעם לכך הוא משום סימפון, כלומר שמא כשישאנה ימצא בה מום, ויתברר שמקחו מקח טעות, ולא היתה ארוסתו. וי"א שהטעם לכך הוא, שאם יתן לה תרומה בעודה ארוסה, יש לחוש שתתן מזה לאחיה שבבית אביה עמה.

ולדעת משנה ראשונה, אם הגיע זמן הנישואין, [כל אחת כפי הזמן הקצוב לה], מעתה, אף על פי שלא כנסה בעלה לנישואין, מאחר שהוא מתחייב במזונותיה, לענין אכילת תרומה היא נחשבת כנשואה לו, והיא אוכלת בתרומה.

ובי"ד של אחריהם אמרו, שאין הדין כן, ואין האשה אוכלת בתרומה, אלא כשתיכנס בפועל לחופה.

הפרת נדרים ואכילת תרומה טעם אחד או שני טעמים

נתבאר, שלענין שני הדברים הללו, הפרת נדרים ואכילת תרומה, נחלקו חכמים, אם הארוסה שהגיע זמנה להינשא, ועדיין לא נישאת, נחשבת כנשואה, ולפיכך בעלה לבדו מפר לה נדריה, ואם הוא כהן היא אוכלת בתרומה, או שאינה נחשבת כנשואה, ולפיכך בעלה אינו מפר לה נדריה לבדו, וגם כשהוא כהן אינה אוכלת בתרומה.

ורבה היה סבור, שטעם אחד לשני הדינים הללו. ורבי אליעזר ומשנה ראשונה אמרו דבר אחד, כלומר לדעת שניהם, כל שהגיע זמנה להינשא, אף על פי שלא נישאת בפועל, נחשבת היא כנשואה, ולפיכך בעלה מפר נדריה לבדו, ואוכלת בתרומה מחמתו.¹ ורבי יהושע ומשנה אחרונה אמרו דבר אחד, כלומר לדעת שניהם, כל שלא נישאת ממש, אינה נחשבת כנשואה, ולפיכך בעלה אינו מפר נדריה לבדו, ואינה אוכלת בתרומה מחמתו.

אולם אביי אמר, ששני דינים אלו כל אחד מהם טעם אחד יש בו. < אפשר, שלדעת משנה ראשונה, רק לענין אכילת תרומה בהגעת הזמן, מאחר שהבעל מתחייב במזונותיה, האשה נחשבת כנשואה, וזאת משום שמדין תורה גם הארוסה אוכלת, וחכמים הם שגזרו עליה שלא תאכל, ולפיכך בהגיע הזמן ביטלו גזירתם, והעמידו דינה על דין תורה שתהא אוכלת, [שמאחר שהוא מתחייב במזונותיה, יבדקנה תחילה שלא יהא בה מום, ודי לו בבדיקת חוץ שיכול לבדוקה, ושוב אין לחוש לסמפון. אי"נ מאחר שמאכילה, מיוחד לה מקום לאכול שם שלא עם אחיה, ושוב אין לחוש שתאכיל להם מהתרומה]. אבל לענין הפרת נדרים, שמדין תורה אין ארוס מפר לבדו, גם בהגעת הזמן לא יפר לה לבדו, עד שתיכנס לחופה. < וכמו כן אפשר, שלדעת רבי אליעזר, רק לענין נדרים, בהגעת הזמן, מאחר שהבעל מתחייב במזונותיה, האשה נחשבת כנשואה, שכן הסיבה לכך שבעל מפר נדרים אשתו, כמאמר רבי פנחס משמו של רבא, שכל הנודרת על דעת בעלה המפרנסה היא נודרת, והוא הדין לזו שהגיע זמנה,

אותה" לבדה, והאיש מפר לשתי נשיו יחד.²

ואין כן דעת הרמב"ן, משום שבמסכת סוטה מבואר, שתנא קמא לעיל הוא רבי שמעון, הדרוש טעמא דקרא, ומודה הוא שיש לדרוש את הכתוב "והשקה" אותה לבדה, אלא שמבאר את הטעם, והוא, מפני שלבה גס בחברתה, ואם כן, הכל מודים שיש לדרוש "והשקה" אותה לבדה, וכמו כן לענין נדרים, לדברי הכל יש לדרוש "ויניא אותה" לבדה, ואין האיש מפר לשתי נשיו יחד.³ והוסיף הר"ן, שכשם שאין האיש מפר לשתי נשיו כאחת, כך אינו מקיים לשתי נשיו כאחת.⁴

חיוב מזונות בהגעת זמן הנישואין

כבר נתבאר בדף ע', שחכמים נתנו לאיש ולאשה זמן לפרנס עצמם בין אירוסין לנישואין. לנערה נתנו לעולם שנים עשר חודש. ולבוגרת נתנו שלושים יום, ובלבד שעברו כבר שנים עשר חודש מבגרותה. ולא למנה נתנו תמיד שלושים יום.

וכבר נתבאר שם, שאם הגיע הזמן, והבעל מעכב מלכנס, אף על פי שאינו כונס את האשה לנישואין, הוא מתחייב במזונותיה, כמי שכבר נשאה.

ולהלן יתבאר בעזה"י, אם בכך שנתחייב במזונותיה היא נעשית כאשתו גם לענין הפרת נדרים ולאכילת תרומה.

הפרת נדרים בהגעת זמן הנישואין

לדעת רבי אליעזר – ארוסה שהגיע זמן נישואיה, [כל אחת כפי הזמן הקצוב לה], מעתה, אף על פי שלא כנסה בעלה לנישואין, מאחר שהוא מתחייב במזונותיה, לענין נדרים היא נחשבת כנשואה, והוא לבדו מפר את נדריה.

ולדעת חכמים – אין הבעל מפר נדרים אשתו לבדו, אלא אחרי שתכנס לרשותו לנישואין.

אכילת תרומה בהגעת הזמן

מדין תורה, אשת כהן אוכלת בתרומה משעת אירוסין, שנאמר, "וְיָכֵחַן פִּי יִקְרָה נֶפֶשׁ קִנְיָן כֶּסֶף הוּא יֵאָכֵל בּוֹ וְיִלְדוּ בֵּיתוֹ הֵם יֵאָכְלוּ בְלִמְוֵי" (ויקרא כ"ב י"א) והארוסה קנין כסף היא, שהיא מתקדשת לו בכסף.

¹ והכי איתא בתוספתא דמכילתין, רבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון אומרים, הפרת נדרים מעת לעת, כיצד, היו על אשתו חמשה נדרים, או שהיו לו חמש נשים, ונדרו כולן, ואמר מופר לכן, מופרין, מופר לך, אינו מופר אלא לה. [ר"ן].

² ובפרק טרף בקלפי נמי אמרינן, דאותה דוקא, דאמרינן התם אין שוחטין שתי פרות כאחת, משום שנאמר "אותה", ולא אותה ואת חברתה. וכיון דבגמרינן נקטינן דאותה דוקא, לא איכפת לן במאי דנתיב בתוספתא, דדלמא משבשתא היא, ולא מיתניא בי רבי חייה ורבי אושעיא. וכן נראה לי, דודאי פשטיה דאותה, דוקא, דסוגיין הכי, מדאמרינן בפרק בתרא דמכילתין עלה דמתניתין, נדרה אשתו וסבר שנדרה בתו וכו', למימרא דינא אותה דוקא היא וכו', וקמה לן סוגיין הכי, אם לא שתאמר דנהי דאותה דוקא לענין שידע מי נדרה, לענין אותה לבדה לאו דוקא. [ר"ן].

³ דהא בההיא סוגיא דלקמן משמע, דכי היכי דאותה דכתוב בהפרה דוקא, הכי נמי לה דכתיב בהקמה דוקא. [ר"ן].

¹ דקא סלקא דעתך השתא, דאי לאו דמשנה ראשונה סבירא ליה כרבי אליעזר, אף על גב דאיסור תרומה בארוסה ליתיה אלא מדרבנן, דזגור אי משום סימפון אי משום שמא תשקה כוס של תרומה לאחיה ולאחותה, אפילו הכי, אי לאו דבמידי דאורייתא קיימא ברשות בעלה, כרבי אליעזר, לתרומה נמי, אף על גב דמדרבנן היא, לא אוקמוה ברשותיה, דחכמים עשו חזק לדבריהם כשל תורה. [ר"ן].

מאחר שבעלה מפרנסה, על דעתו היא נודרת, והוא מפר לה^א. **אבל לענין אכילת תרומה, כל זמן שלא נכנסה לחופה ממש, עדיין יש לחוש שמא ימצא בה סמפון** [שאינו לסמוך על בדיקת חוץ שיכול לבדוקה], **או שמא תשקה התרומה לאחיה**, [שאינו מייחד לה מקום לאכילה], **ולכן גזרת חכמים עליה, שלא תאכל בתרומה**.

עשתה מקצת זמן בפני הבעל ומקצתו בפני הייבם

נתבאר, שלדעת משנה ראשונה, כשבת ישראל מאורסת לכהן, והגיע זמן הנישואין, כגון שעברו על הבתולה שנים עשר חודש משעת התביעה, והבעל מעכב, ומתחייב במזונותיה, אשתו אוכלת בתרומה.

אמנם אם מת הבעל קודם שהגיע הזמן, והיה לו אח, והרי היא זקוקה לאחיו ליבום, אף כשיגיע הזמן שיש לו לכונסה, כל שלא כנסה בפועל, אינה אוכלת בתרומה, שנאמר, "וְלָחֵן כִּי יִקְהָה נָפֶשׁ קִנְיָן כְּסָפוֹ הוּא יֵאָכֵל בּוֹ וַיֵּלֶד בֵּיתוֹ הֵם יֵאָכְלוּ בְּלִמְוֵי" (ויקרא כ"ב י"א), וכל זמן שלא נתייבמה, היבמה אינה קנינו של יבם, אלא של אחיו המת [וכשמת פקע קניינו], ולכן היבם אינו מאכילה בתרומה.

ואמרו, שכן הדין, לא רק כשמקצת מהזמן היה הבעל חי, ורובו היתה זקוקה לייבם, אלא אפילו היה הבעל חי שנים עשר חודש פחות יום אחד, ויום אחרון בלבד נעשית זקוקה לייבם, מאחר שמת הבעל קודם שהגיע זמנו לכנוס, אינה אוכלת בתרומה.

- **ולפירוש רש"י, כן הדין גם אם היה הבעל חי כל שנים עשר חודש, והחלה לאכול בתרומה מחמתו, כשמת הבעל, ונעשית זקוקה לייבם, פוסקת מכך.**

- **אבל לפירוש רבינו תם, מאחר שמהתורה הייבם מאכיל, זו שהחלה לאכול בחיי בעלה, אוכלת גם אחר מותו, על ידי זיקת הייבם, שכן אף שיבם אינו מאכיל בתרומה, מכל מקום כשכבר החלה לאכול אינה מפסידה מחמתו.**

הנודר על דעת חבירו

נתבאר, שלדברי רבי פנחס משמו של רבא, הסיבה לכך שהאיש מפר נדרי אשתו, כי כל הנודרת על דעת בעלה נודרת.

ויש שרצו ללמוד מדבריו אלו, שכמו כן, מי שנדר על דעת חבירו, שאמר "הנני נודר על דעתך", יכול חבירו להפר לו נדרו, שלא גרע המפרש שנודר על דעת חבירו, מאשה הנודרת בסתם על דעת בעלה, שהטעם לכך שיכול בעלה להפר לה, כי נחשבת כנודרת על תנאי שירצה בעלה בנדר, והוא הדין לנודר על דעת חבירו.

וכתב על כך הר"ן, וזו אצלי שגגת הוראה, שכן אף שאמרו הנודרת על דעת בעלה

^א הא דאמר דטעמא דרבי אליעזר כדרב פנחס, לאו למימרא דרבנן לית להו דרב פנחס, דהא מסקינן בנדה, בקטנה שהשיאוה אמה ואחיה, דבעלה מיפר נדריה, דאף על גב דנדריה חיילי מדאורייתא, דהא קיימא לן דמופלא סמוך לאיש מדאורייתא כדאיתא התם, ונשואי קטנה ליתנהו אלא מדרבנן, אפילו הכי אתו נשואי דרבנן ומבטלי נדרים דאורייתא מדרב פנחס, אלמא רבנן נמי מודו בה. אלא דבהא פליגי, רבי אליעזר סבר, כיון דאיהו מפרנס לה, אינה [נודרת] אלא על דעתו, ורבנן סברי, מי לא מודית לן דאילו מפרנס לה אחר לא נדרה לה על דעתיה, כי מפרנס לה ארוס נמי לא על דעתיה היא נודרת עד שתכנס לחופה, ומיהו מכיון שנכנסה לחופה, אפילו בחופה דרבנן, כקטנה שהשיאוה אמה ואחיה, מודו רבנן שעל דעתו היא נודרת, ומשום הכי אתו נשואין דרבנן ומבטלין נדרא דאורייתא וכדכתיבנא. [ר"ן].

נודרת, אין הכוונה בזה שהיא נחשבת כתולה נדרה בדעת בעלה, שכן אם היה הדבר כן, היה בעלה מפר לה הנדר בכל לשון שיובן ממנו שאינו רוצה בנדר, ובאמת אין הדין כן, ורק בלשון הפרה הנדר מופר, והטעם לכך, כי גזרת הכתוב היא שהאיש מפר נדרי אשתו, אלא שטעם גזרת הכתוב הוא, משום שעל דעת בעלה היא נודרת, ומכל מקום רק במקום שחידשה תורה דין הפרה יש הפרה כשנודרת על דעת בעלה אבל בשאר מקומות שלא חידשה בהם תורה דין הפרה גם כשמפרש שנודר על דעת חבירו אין חבירו יכול להפר לו נדרו^ב.

אמנם כל זה כשאומר, "הנני נודר על דעת חבירי", אבל אם נדר בתנאי מפורש, "הריני נודר אם ירצה חבירי", כל שיאמר חבירו שאינו רוצה בנדרו, אין כאן נדר, ואינו צריך לומר דווקא בלשון הפרה.

דף ע"ד

הפרת נדרי שומרת יבם

כבר נתבאר, שהנשואה שנדרה, בעלה מפר לה את נדריה לבדו. והארוסה שנדרה, בעלה מפר לה את נדריה יחד [=בשותפות] עם אביה. ונחלקו חכמים בדין שומרת יבם שנדרה, האם הייבם מפר את נדריה.

לדעת רבי אליעזר – שומרת יבם, כלומר, אשה שמת בעלה בלא בנים, והיא זקוקה לאחיו ליבום או חליצה, בין אם היה למת אח אחד הראוי לייבמה, ובין אם היו למת שני אחים הראויים לייבמה, הייבם שהיא זקוקה לו, מפר לה את נדריה.

ואמר רבי אליעזר, שיש ללמוד דין זה בקל וחומר, מה אם אשה שקנה הוא לעצמו, הרי הוא מיפר נדריה, אשה שהקנו לו מן השמים, אינו דין שיפר נדריה. כלומר אם אשה שאין לה שום זיקה אליו עד שיעשה בה מעשה של קידושין, בכך שקדשה, כבר הוא מפר את נדריה [בשותפות האב], כל שכן לשומרת יבם, שהיא זקוקה לו ועומדת מעצמה, שיפר את נדריה [בשותפות האב].

ורבי עקיבא דחה קל וחומר זה, [בענין שומרת יבם לשנים], שכן מצד שני יש לומר, שדווקא לאשתו אדם יפר, ולא לשומרת יבם, שכן אשתו, אין לאחרים רשות בה, מה שאין כן שומרת יבם לשני יבמין, שאפילו יעשה בה האחד מאמר, [הם קידושין שתקנו חכמים לייבם ביבמתו קודם הייבום], עדיין יש לאחיו רשות בה, שאם יבוא עליה או יתן לה גט, הוא פוסל אותה על הראשון.

ולדעת רבי יהושע – אם היה למת אח אחד הראוי לייבמה, מאחר שהיא זקוקה רק לו, הוא מפר את נדריה, ולענין זה מתקיים קל וחומר של רבי אליעזר בלא דחייה, שכן שומרת יבם זו אין לאחרים רשות בה], אבל אם היו למת שני אחים הראויים לייבמה, מאחר שהיא זקוקה לשניהם, ורק מהם יכול לייבם, ואין אנו יודעים למי תיזקק לבסוף, לפיכך כל זמן שלא נתייבמה בפועל, אין אחד מהם מפר את נדריה.

ולדעת רבי עקיבא – אפילו אם היה למת אח אחד שהיבמה זקוקה רק לו, [ומתקיים קל וחומר של רבי אליעזר, אף על פי כן] כל זמן שלא ייבם אותה הייבם

^ב ועוד דנהי דאמרין הכא, על דעת בעלה, לא קפדין אלישנא, אלא הכי קאמרין, דאין בלבה שיתקיים הנדר אי קפיד ביה בעלה, אבל מאן לימא לן דעל דעת הכי משמע, דנימא דנודר על דעת חברו מצי אידך למישרי ליה, אלא ודאי כדכתיבנא. [ר"ן].

כן, מאחר שהיא נעשית כאשתו, הוא לבדו מפר לה את נדריה². אולם מבואר, שרבה נסתפק בזה, אם מאמר לבית שמאי קונה קנין גמור להיות ארוסה או נשואה, ולא פשט מכאן את ספיקו. ולפיכך אמר רב נחמן בר יצחק, שאפשר שלדעת בית שמאי המאמר קונה קנין גמור להיות כארוסה בלבד, ואם כן, אף שהיא נעשית כאשתו, אינו מפר לה לבדו אלא בשותפות האב כדן ארוסה. < ורבי יהושע אומר, שאפילו לפי סברת בית שמאי, שהמאמר קונה ביבמה קנין גמור, אין זה אלא כשיש יבם אחד, אבל כשיש שני יבמין, אין היבמה נעשית על ידי המאמר כאשתו, שהרי גם לדעה זו, כשיש שני יבמין, אם אחר שעשה בה האחד מאמר, בא עליה השני או נתן לה גט, פסלה על הראשון³, ואם כן אינה נחשבת אפילו כארוסה לראשון, שאם היתה נחשבת כארוסתו, לא היה השני יכול לפוסלה עליו, ומאחר שאינה נחשבת אשתו של בעל מאמר, לא יוכל להפר נדריה.

ורבי אלעזר אמר, שגם לדעת בית שמאי, המאמר אינו קונה את היבמה קנין גמור, אלא שהוא מועיל לדחות את צרתה שלא תאסרנה, [כגון היו שלושה אחים, שנים נשואים שתי אחיות, ואחד פנוי. אם מתו שני האחים, ונפלו שתי נשותיהן לייבום לפני האח השלישי, אינו יכול לייבם אף אחת, כי שתייהן זקוקות לו, ונמצאת כל אחת אחות זקוקתו, וכלל בדינו, שכשם שאין אדם מייבם את אחות אשתו, כך אינו מייבם את אחות זקוקתו. ואם תחילה כשמת אח אחד, ייבם הפנוי את אשתו, ואחר כך מת האח השני, מקיים הוא את אשתו והשניה נדחת שהרי היא אחות אשתו ואינה זקוקה לו. ודעת בית שמאי שלענין זה המאמר הרי הוא כייבום ולכן אם עשה הפנוי מאמר באשת הראשון ומת השני אף על פי שעדיין לא כנס את הראשונה הוא דוחה את אשת השני כדן אחות אשה]. ואם כן מודה רבי אליעזר, שכשהיו שני יבמין, אפילו אם עשה אחד מהם מאמר ביבמה, עדיין אינה נחשבת כאשתו, ואינו מפר לה את נדריה. והאופן שבו אמר רבי אליעזר שהיבם מפר את נדרי היבמה כשיש שני יבמין הוא, כשתבעה ממנו לייבמה, ועמד בדיון, וברח, ופסקו לה מזונות משלו, שמאחר שהיא ניזונית מנכסיו, הוא מפר לה את נדריה לבדו, כסברתו לעיל בדף ע"ג לענין ארוסה שהגיע זמנה והיא ניזונית מבעלה⁴.

בפועל, אפילו עשה בה מאמר, אינו מפר את נדריה, אף לא בשותפות האב, שזיקת יבמה ליבם אינה נחשבת אפילו כאירוסין. [=אין היבמה גמורה ליבם, כשם שהארוסה גמורה לאישה]. ובגמרא הובאה ברייתא נוספת, בה נתבאר דברי רבי עקיבא ורבי יוחנן, וביאר רבה, שכך אמר רבי עקיבא לרבי אליעזר ורבי יהושע, הלא אתם מודים לי, שאפילו יבמה שעשה בה ייבם מאמר, הבא עליה אינו חייב סקילה כבא על נערה מאורסה, ואם כן אינה נחשבת כאשתו של יבם, ולכן אינו מפר לה נדריה. ואמרו בברייתא, שכששמע בן עזאי סברת רבי עקיבא, אמר על עצמו, חבל עליך בן עזאי שלא שימשת את רבי עקיבא.

מחלוקת החכמים הללו הובאה במשנתנו, ולהלן יתבאר טעמיהם בעזה"י, כפי שנתבאר בגמרא.

דעת רבי עקיבא שאין זיקה, כלומר, ענין זה שהיבמה זקוקה לייבם לייבום או חליצה, אינו נחשב אפילו כאירוסין, ולכן הייבם אינו מפר את נדרי היבמה כלל אף לא בשותפות האב.

ודעת רבי יהושע שיש זיקה, כלומר ענין זה שהיבמה זקוקה לייבם לייבום או חליצה, נחשב כאירוסין או כנישואין⁵, ולכן הייבם מפר את נדרי היבמה בשותפות האב או לבדו. אלא שכן הוא כשיש יבם אחד, שהיבמה זקוקה רק לו, אבל כשיש שני יבמין, אף על פי שסוף אחד מהם לייבמה, ואם כן כבר עתה היא זקוקה לו, מכל מקום מאחר שעכשיו אין ידוע למי מהם היא זקוקה, אין הפרתו מועילה, כי אין ברירה, כלומר, אין מעשה מועיל, כשזקוקים אנו שיתברר אחר זמן מי עשה אותו. ומבואר בדברי הר"ן, שאין הדבר תלוי בדיון ברירה הנזכר בשאר מקומות, שנחלקו בו חכמים אם יש ברירה או לא, שלענין הפרה גזרת הכתוב היא שאין ברירה, שנאמר, "אִישָׁהּ יְקִימוּ וְאִישָׁהּ יִפְרְנוּ", לומר שבשעת הפרה יהא ידוע.

אמנם סברת רבי אליעזר מוקשית, שכן אף אם דעתו כדעת רבי יהושע, שזיקת יבום נחשבת כאירוסין או כנישואין, ולכן היבם יכול להפר את הנדר של היבמה, מכל מקום כשיש שני יבמין, איך יוכל אחד מהם להפר לה את הנדר, הלא אין ברירה, כפי שנתבאר.

ואמר רבי אמי, שאמנם לא אמר רבי אליעזר, שכשיש שני יבמים, הייבם מפר לה את הנדר, אלא כשעשה בה הייבם מאמר, [כלומר שנתן לה קידושין, וכשאמר רבי אליעזר בקל וחומר שלו "ומה אשה שהקנו לו מן השמים" רצונו לומר שקנה לעצמו על ידי שמים, שכבר קודם המאמר היתה זקוקה לו], וכדעת בית שמאי, האומרים, שמאמר קונה את היבמה קנין גמור, [ומעתה מוציא אותה בגט בלא חליצה]. ובגמרא הובאה ברייתא ממנה סיוע לדברי רבי אמי שמבואר בה שדברי רבי אליעזר נאמרו באופן שעשה הייבם מאמר ביבמתו. ומתחילה אמרו, שלדעת בית שמאי, המאמר קונה אותה קנין גמור להיות כנשואה, ואם

² ואיכא למידק, היכי הוה סליק אדעתיה מעיקרא דיפר לחודיה קאמר, והא ממתניתין משמע דבשותפות דוקא קאמר, דאמר רבי אליעזר, ומה אם אשה שקנה הוא לעצמו, הרי הוא מפר נדריה, אשה שהקנו לו מן השמים אינו דין שיפר נדריה, והאי קל וחומר לא סגי אלא להפר בשותפות, דאפילו תימא דסבירא ליה לרבי אליעזר דמאמר נישואין עושה, היכי מוכח לה מהאי קל וחומר לרבי עקיבא דליפר לחודיה, לימא ליה רבי עקיבא אנא לא סבירא לי דנישואין עושה כדקאמרת, אלא ודאי להפר בשותפות דייק ליה רבי אליעזר האי קל וחומר, דסבירא ליה דלא גרע יבם מארוס, והיינו נמי דקמהדר ליה רבי עקיבא אין היבמה גמורה לאישה כשם שהארוסה גמורה לאישה ... איכא למימר דהוה סבירא לן, דרבי אליעזר לדבריו דרבי עקיבא הוא דקאמר, והכי קאמר ליה, נהי דלא סבירא לך דמאמר נישואין עושה, אודי לי מיהת דיפר בשותפות, דלא גרע יבם מארוס, ואהדר ליה רבי עקיבא אין מגרע גרע, שאין היבמה גמורה לאישה שאין חייבין עליה סקילה כנערה המאורסה. [ר"ן].

³ דהכי אשכחן ביבמות לרבן שמעון בן גמליאל, דסבירא ליה דמאמר קונה קנין גמור כבית שמאי, ואפילו הכי, אית ליה דאחיה אסר לה [על היבם] בגיטא או בביאה. [ר"ן].

⁴ וכי תימא, תינתן לרבי אליעזר, לרבי יהושע מאי איכא למימר, דהא רבנן פליגי עליה דרבי אליעזר במתניתין דהבוגרת לעיל, דסבירא להו אף על גב דמפרנס לה אינו זכאי בהפרת נדריה, וסתם רבנן דפליגי עליה דרבי אליעזר היינו רבי יהושע, דהוא בכל דוכתי בר פלוגתיה, אם כן מאי טעמא דרבי יהושע דאמר ביבם אחד יפר. (א) איכא למימר משום דסבירא ליה דיש זיקה, וככונסה דמאי. (ב) אינו רבנן דפליגי עליה דרבי אליעזר במתניתין דבוגרת לאו היינו רבי יהושע, ורבי אליעזר ורבי יהושע כוליהו סבירא להו, דבארוס, כל שחייב בזונותיה יפר, ובחד יבם נמי, כשעמד בדיון וברח, הכי נמי, מיהו בשני יבמין, ועמד חד מינייהו בדיון וברח פליגי, דרבי אליעזר סבירא ליה, האי יבם

⁵ וכי תימא, היכי אמר דרבי יהושע סבר דזיקה ככונסה דמאי, דהא לא אשכחן דאמר הכי אלא רבי אושעיא אליבא דרבי שמעון, ואתותב התם בריש פרק כיצד ביבמות. (א) איכא למימר, דלאו מגופיה דמילתא אתותב, אלא למאי דמפרש לה אליבא דרבי שמעון, מיהו אנו מציינן למימר דסבירא ליה לרבי יהושע הווא טעמא. (ב) אי נמי כי אמרינן רבי יהושע קסבר יש זיקה, לאו למימר דליהו ככונסה, אלא דהווא כארוסה, ומיפר בשותפות. ואף על גב דבריש הך סוגיא סבירא לן דיפר לחודיה קאמר, כדמוכח לקמן, הכי פריך, בשלמא רבי יהושע, איכא לקיומי מילתיה דנימא דמפר בשותפות קאמר, דיש זיקה וכארוסה חשיבא, אלא רבי אליעזר מאי טעמיה, אי נמי סבירא ליה יש זיקה, והווא כארוסה או כנשואה, אפילו הכי לשני יבמין לא סגי, דאין ברירה, ואי אין זיקה, אפילו חד נמי לא יפר. [ר"ן].

דף ע"ה

קיום קודם הנדר

האומר לאשתו, "כל נדרים שאת עתידה לידור [משעה שאלך] מכאן למקום פלוני ועד שאחזור, הרי הם קיימים", **לא אמר כלום**, שאינו יכול לקיים את הנדר, קודם שתדרנו.

ובזה גם רבי אליעזר מודה, שכן דווקא לענין הפרה אמר לקמן, שהוא יכול להפר את הנדר קודם שנדרה, משום קל וחומר, אם הפר נדרים חזקים, שכבר חלו, כל שכן שיכול להפר נדרים קודם שחלו, אבל לענין הקמה, אדרבה, אף אם מצאנו שיכול להקים נדר חזק, שכבר חל, אין לנו ללמוד מזה שיכול להקים נדר שעדיין לא חל.

הפרה קודם הנדר

נחלקו חכמים ורבי אליעזר בדין האומר לאשתו, "כל נדרים שאת עתידה לידור [משעה שאלך] מכאן למקום פלוני ועד שאחזור, הרי הם מופרים".

לדעת רבי אליעזר, כשתידור נדרים הם יהיו מופרים. **שכן יש ללמוד מקל וחומר**, אם אמרה תורה שהבעל מפר נדרים שכבר נדרה, שהם כבר בתוקפם וחוזקים, כל שכן שיכול להפר אותם קודם שנדרה, שעדיין אינם בחוזקם ותוקפם. [כן מבואר מדבריו במשנתנו, ובברייתא למד זאת בקל וחומר מהפרת עצמו, כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

ולדעת חכמים, אינם מופרים, שכן אף שהיה לנו ללמוד מקל וחומר, שהבעל מפר את נדרי אשתו גם קודם שנדרה, מכל מקום **גזרת הכתוב היא, שאין הבעל מפר אותם אלא אחר שנדרה**, שנאמר "אִישָׁהּ יְקַיְמֶנּוּ וְאִישָׁהּ יִפְרְנֶנּוּ" (במדבר ל"ד), להקיש הפרה להקמה, לומר, שנדרים שכבר חלו, שבאו לכלל הקמה, באו גם לכלל הפרה, אבל נדרים שעוד לא חלו, ולא באו לכלל הקמה, לא באו גם לכלל הפרה.

הפרה שקודם הנדר לדעת רבי אליעזר

נתבאר, שלדעת רבי אליעזר, הבעל מפר את נדרי אשתו גם קודם שנדרה. **אכן נסתפקו בגמרא בהפרה זו**, מה היא עושה. **האם הפרה זו מונעת את הנדר מלחול כלל, או שאינה מונעת אותו מלחול, וכשהיא נודרת הנדר חל, ומיד אחרי כן הוא בטל.** [=מיחל חלין ובטלין או דלמא לא חלין כלל].

ונפקא מינה מספק זה, כשהתפיס אחר בנדרה, כגון שנדרה בנזיר, ובא אחר ואמר ואני כמותה. אם הנדר חל זמן מועט, אף על פי שבטל מיד, מכל מקום מאחר שחל, ניתן להתפיס בו, והמתפיס נעשה נזיר כמותה.⁷ ואם הנדר לא חל

וכתב הר"ן שלענין הלכה קיימא לן כרבי עקיבא, שבין כשיש יבם אחד, ובין כשיש שני יבמים, אפילו עשה בה הייבם מאמר, אינו מפר את נדרי היבמה.⁸ וכן פסק הרמב"ן ז"ל.

אמנם הר"ן נסתפק, האם האב מפר את נדרי יבמה מן האירוסין או לא, ולא ידע להכריע בדבר, אך מסתבר לו, שנדרים שנדרה בבית אביה או בעודה ארוסה האב מפר לה.⁹ אך בנדרים שנדרה ברשות יבם, עדיין הוא מסופק, וסיים הר"ן, זהו מה שנראה לי בזה, ולענין מעשה צריך עיון ובדיקה בדברי הראשונים ז"ל.

מאמר לבית שמאי

נתבאר לעיל, שלדברי רבי אמי, דעת בית שמאי, שכשהייבם עושה מאמר בייבמה, הוא קונה אותה קנין גמור.

ורבה נסתפק בדבר זה, האם לדעת בית שמאי, המאמר מועיל כשאר קידושין, להחשיבה כארוסה, [וכדי שתחשב נשואה, צריכה גם כניסה לחופה אחר המאמר], או שהמאמר מועיל בה כביאה, להחשיבה אף כנשואה, [שכן הביאה של הייבם מועילה להחשיבה כנשואה, אף בלא חופה, ומיד משבא על יבמתו, אם מתה, הוא יורש אותה ומטמא לה].

וכבר נתבאר, שמתחילה אמרו, שלפי דברי רבי אמי דעת רבי אליעזר, שייבם שעשה מאמר ביבמתו, קנאה קנין גמור כדעת בית שמאי, ומפר לה את נדריה לבדו כדין נשואה, ומכאן רצו להביא ראיה שלדעת בית שמאי מאמר קונה קנין גמור להיות כנשואה. אולם רב נחמן בר יצחק דחה זאת, ואמר, שאפשר שלפי דברי רבי אליעזר, היבם שעשה מאמר ביבמתו, מפר לה נדריה רק בשותפות האב כדין ארוסה.¹⁰

נמי, כיון דעמד בדין וברח, כארוס דמי, ועל דעתו היא נודרת, ורבי יהושע סבר, אין היבמה גמורה לזה כשם שהארוסה גמורה לארוס, דארוסה לא מצי איניש למיסרה עליה דארוס, הלכך כל היכא דאיהו מפרנס לה על דעתו היא נודרת, אבל יבמה ליבם במקום שני יבמים, כיון דאידך מצי אסר לה, אינה רואה עצמה קנויה לגמרי ליבם זה שעמדה עמו בדין, כדי שתהא נודרת על דעתו. כן נראה לי. [ר"ן].

⁸ דאף על גב דקיימא לן יש זיקה, ולעיל פרישנא טעמא דרבי עקיבא משום דסבירא ליה אין זיקה, איכא למימר הני מילי מקמי דאייתי לה הך ברייתא, אבל בתר דאייתי לה, חזינן דאפילו סבירא ליה לרבי עקיבא דיש זיקה, מצי אמר דלא יפר, לפי שאין היבמה גמורה לאישה, שאין חייבין עליה סקילה כנערה המאורסה, וכיון דקלסיה בן עזאי לרבי עקיבא, וזכינהו לרבי אליעזר ורבי יהושע בדינא, דלא אהדרו ליה מידי, נקטינן כוותיה.

⁹ דהא כל היכא דליכא ארוס, מת הבעל נתרוקנה רשות לאב, והכא כיון דלא זכי יבם בנדרי יבמה, כמאן דליתיה דמי. וממה שפרשתי למעלה בשם רבותי בעלי התוס' ז"ל, בההיא דבית שמאי סביר בנדרים נמי שנראו לארוס נתרוקנה רשות לאב, נראה לי כן, דהא לפי פירושם ז"ל, טעמייהו דבית שמאי משום דכיון דנראו לארוס ראשון, לא זכי בהו ארוס אחרון, ואף על גב דאיתיה לארוס אחרון כמאן דליתיה דמי, כיון דכמאן דליתיה דמי, קם ליה אב כאילו איתיה באפי נפשיה, וליכא ארוס, לדידן נמי, ביבם כיון דלא זכי בנדרי ארוס ראשון, אב מצי מפר. [ר"ן].

¹⁰ ומקשו הכא תו למאי דמסקינן מאי יפר יפר בשותפות, אמאי לא פרכינן מי קתני יפרו, יפר קתני כדפרכינן ביבמות. יש לומר דהתם הוא דפרכינן הכי, משום דאכתי לא קים לן דאיכא לתרוצה בשעמד בדין וברח, דבתר דאקשינן מי קתני יפרו יפר קתני מוקמינן לה התם בהכי, אבל הכא דאתמר האי פרוקא לעיל, אי הוה פריד ליה מי קתני יפרו ידע דהוה מוקי ליה בשעמד בדין וברח, ומשום הכי לא איכפת ליה לאקשווי. [ר"ן].

⁷ ומקשו הכא, ואפילו תימא חיילין ובטלין, היכי מצי מתפיס, מאי שנא ממאי דבעיא לן בריש מכילתין, היכא דמנח בשר שלמים לאחר זריקת דמים קמיה, והתפיס ביה בשר אחר, ואמר זה כזה, דאיבעיא לן אי בדמיעיקרא קמתפיס ואסור, או בדהיתרא דהשתא קמתפיס ושרי, ומסקנא דבהיתרא קמתפיס. איכא למימר דלא דמי, דשאני התם דאמר זה כזה, ומשום הכי אמר דכמו שהוא זה עכשיו קאמר, אבל הכא שזו אומרת הריני נזירה, והאי מתפיס בה ואמר ואני, משמע דאי דבנזירות דקאמרה קמתפיס, והכי מוכחא סוגיין דנזירות שנכתוב בסמוך בס"ד. [] ומקשו

כלל, אין אפשרות להתפייס בו, והמתפייס לא נעשה נזיר כמותה.

ובהמשך יתבאר בעזה"י היאך ניסו לפשוט ספק זה ממשנה וברייתות,
**ומסקנת הגמרא בדף ע"ו, שלדעת רבי אליעזר, כשהבעל מפר את נדרי אשתו
קודם שנדרה, כשהיא נודרת, הנדר אינו חל כלל וכלל.**

קל וחומר של רבי אליעזר

נתבאר שלדעת רבי אליעזר, הבעל מפר את נדרי אשתו גם קודם שנדרה, ולמד
זאת מקל וחומר, ומצינו במשנה ובברייתא, שני אופנים שלמד זאת בקל
וחומר.

א. קל וחומר מהפרה שאחר הנדר.

במשנתנו מבואר, שרבי אליעזר למד שהבעל מפר נדרי אשתו קודם שנדרה,
ממה שמצינו שהוא מפר אותם אחר שנדרה, שכן אם אחר שנדרה, שכבר חלו,
והם בחוזקם ותוקפם, הוא מפר אותם, כל שכן שיפר אותם קודם שחלו [=אם
הפר נדרים שבאו לכלל איסור, לא יפר נדרים שלא באו לכלל איסור].

**ולכאורה מכאן יש ללמוד, שלדעת רבי אליעזר, כשהבעל מפר נדרי אשתו
קודם שנדרה, אינם חלים כלל, שבכך קל וחומר שלו מיושב, שכן אם הבעל
מפר נדרים שחלו כבר, כל שכן שיפר נדרים שלא חלו. אבל אם גם לדעת רבי
אליעזר הנדרים הללו חלים ובטלים, אין כאן קל וחומר, שכן גם נדרים שמפר
קודם הנדר, חלים הם כנדרים שמפר אחר הנדר, ואם כן מדוע אלו קלים
מאלו, אלו ואלו צריכים הפרה של נדר שחל.**

**ודחו זאת ואמרו, שגם אם נאמר שלדעת רבי אליעזר כשהבעל מפר נדרים
קודם שנדרה, הם חלים ובטלים, יש כאן קל וחומר, שכן בכל אופן נדרים אלו
קלים מנדרים שנדרה בלא שהפר לה אותם תחילה, שכן אף שהם חלים, מכל
מקום מתחילתם הם חלים במומם, שיש הפרה בצידי, וקלים הם מנדרים
שנדרה בלא שתהא הפרה עליהם. וכן משמע מלשונו של רבי אליעזר, שהנדרים
הללו חלים ובטלים, שכך אמר, "אינו דין שיפר נדרים שלא באו לכלל
איסור", שמשמע שבשעת הפרה עדיין לא באו לכלל איסור, אבל כשתידור,
יבואו לכלל איסור, שאם דעתו היתה שאינם חלים כלל, כך היה לו לומר,
"אינו דין שיפר נדרים שאינם באים לכלל איסור".**

ב. קל וחומר מהפרת נדרי עצמו קודם הנדר.

בברייתא מבואר, שרבי אליעזר למד, שהבעל מפר נדרי אשתו קודם שנדרה,
ממה שמצינו שהוא מפר נדרי עצמו קודם שחלו, כפי שנתבאר בדף כ"ג,

תו, הכא, ונהי דחילא התפסה, מאי הוי, נימא דכיון דאתפסי בה, כי אבטיל נדרא קמא, אבטיל
נמי האי, דדינא דמתפסי הכי הוא, כדתנן בפרק מי שאמר, הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני,
ואני, כולן נזירין, הותר אחד מהן, הותרו כולן ... ולא קושיא היא כלל, דלא איתמר הותר אחד
מהן הותרו כולן, אלא בהיתר חכם, שעוקר הנדר מעיקרו, הלכך כל שהותר אחד מהן, אגלי
מילתא שלא היה כאן נדר מעולם, ובטלה לה התפסה דבתרא, אבל בעל שאינו עוקר למפרע אלא
מכאן ולהבא, אף על פי שהותר הראשון, אינן באיסוריהו קיימי, שאין התפסה שלהם בטלה בכך,
וגמרא היא בהדיא בריש פרק מי שאמר הריני נזיר, דגרס התם, איבעיא להו בעל מעיקר עקר או
מינן גיזי, למאי נפקא מינה לאשה שנדרה בניזיר ושמעה חברתה ואמרה ואני, ושמע בעלה של
ראשונה והפר לה, אי אמרת מעיקר עקר, ההיא נמי אשתריא, ואי אמרת מינן גיזי, ההיא
אשתריא וחברתה אסורה. [ר"ן].

שהרוצה שלא יתקיימו נדריו, יעמוד בראש השנה ויאמר, כל נדרים שאני עתיד
לידור יהיו בטלים, ומעתה, אם נדרי עצמו, שאינו יכול להפר אחר שנדר,
[שנאמר "לא יחל דברו"], מפר אותם קודם שנדר, נדרי אשתו, שמפר אותם אחר
הנדר, כל שכן שמפר קודם הנדר [=ומה במקום שאין מיפר נדרי עצמו משנדר, מפר
נדרי עצמו עד שלא ידור, מקום שמפר נדרי אשתו משנדר, אינו דין שיפר נדרי אשתו
עד שלא תדור].

**ולכאורה מכאן יש ללמוד, שלדעת רבי אליעזר, כשהבעל מפר נדרי אשתו
קודם שנדרה, אינם חלים כלל, שהרי למד מהפרת נדרי עצמו קודם הנדר,
וכשהוא מפר נדרי עצמו קודם הנדר, אינם חלים כלל, והוא הדין להפרת נדרי
אשתו קודם הנדר, שאינם חלים כלל.**

**ודחו זאת ואמרו, שאפשר שאף שרבי אליעזר למד שהבעל מפר נדרי אשתו
קודם הנדר, ממה שמפר נדרי עצמו קודם הנדר, אינם שווים לגמרי, נדריו שלו
אינם חלים כלל, ונדרי אשתו חלים ובטלים, וכך הוא הקל וחומר, שכן בנדרי
עצמו מצינו, שיש דבר המועיל לבטל הנדר קודם שחל, ולא אחריו, ואם כן
קודם הנדר קל לבטלו יותר מאחר כך, ומעתה בנדרי אשתו, שיכול להפר אחר
הנדר, כל שכן שיוכל להפר קודם הנדר, שיחול ויבטל מיד.^א**

ראיות חכמים לדחות הקל וחומר

נתבאר, שרבי אליעזר למד בקל וחומר, שאם הבעל מפר נדרי אשתו אחר
שנדרה, כל שכן שהוא מפר אותם קודם שנדרה. והנה החכמים החולקים עליו,
הביאו ראיה לסתור קל וחומר שלו. אכן החכמים הללו, לא ידעו אם לדעת רבי
אליעזר, כשהבעל מפר נדרי אשתו קודם הנדר, כשהיא נודרת הנדר חל ובטל,
או שאינו חל כלל, ולפיכך הביאו שתי ראיות לסתור קל וחומר שלו, בראיה
אחת נקטו, אם לפי דעתו, כשהבעל מפר נדרי אשתו קודם הנדר, הנדר אינו חל
כלל, ובראיה שניה נקטו, אם לפי דעתו, כשהבעל מפר נדרי אשתו קודם הנדר,
הנדר חל ובטל.

א. ראיית חכמים מדין טהרת מקוה או בלוע.

**- לגרסת מקצת הספרים והרב ר' ברוך ז"ל, כך אמרו לו חכמים לרבי אליעזר
לסתור קל וחומר שלו, היאך דנת בקל וחומר שלך, שיותר ראוי להתבטל מה
שעדיין לא חל איסורו [=הפרה קודם שנדרה], ממה שכבר חל [=הפרה אחר
שנדרה], הלא מקווה יוכיח שאין הדבר כן, שהמקווה מטהר את הטמאים אחר
שכבר ירדה להם טומאה, ובכל זאת אינו מציל את הטהורים מטומאה**

^א קשה בעיני, וליגמר נמי מקל וחומר דידיה, שלא יחולו נדרי אשתו כלל, כשם שאין חלין נדרי
עצמו. ונראה לי, דלא מצוי למידן הכי, משום דנדרי עצמו היינו טעמא דהיכא דאתני מעיקרא לא
חיילי כלל, משום דכיון דשכח תנאו בשעת נדרו, הוי ליה נדר בטעות, ולא חייל כלל, מה שאין כן
בנדרי אשתו, דליכא למימר הכי, אלא מיהו לענין שיהו מופרין נדרי אשתו לאחר שיחולו שפיר
איכא למידן קל וחומר, דכיון דבנדרי עצמו אשכחן דטעותא דקמי נדרו מבטל נדריו קודם שידור,
ואפילו הכי הוא גוונא גופיה לא מבטל להו לאחר שידור, דהא כל נדר שהוא נדר בפתח נדר טעות
הוא, דמה לי אי מצינן למימר דאילו ידע מאי דאתני מעיקרא לא היה נודר ומה לי אי מצינן
למימר אילו הוה ידע האי פתחא דידע השתא לא היה נודר, דא ודא אחת היא, אלא מאי אית לך
למימר דנהי דבהאי גוונא אינו מתיר לעצמו לאחר הנדר, כל שקדם ההוא גוונא גופיה לנדר הרי
הוא מתיר לעצמו, וכל שכן בעל, דבדין הוא דנימא דבההוא גוונא דמפר לאחר שנדרה אשתו,
דהיינו שמפר נדרה מחפזה ואילך, ולא עקר ליה מעיקרא, מפר נמי עד שלא תדור, שיהו חלין
ובטלין. כן נראה לי. [ר"ן].

מכלי, שאין הטבילה מועילה לו שכשיטמא יטהר, משמע, שלפי דעת רבי אליעזר, ההפרה קודם הנדר מועילה לאשה, שכשתידור, יבטל הנדר אחר שיחול.

ראיית רבי אליעזר מזרעים לקיים קל וחומר שלו

מאחר שהקשו חכמים על קל וחומר של רבי אליעזר כפי שנתבאר, והראו שאין ללמוד מדין האמור אחר שחל הדבר לקודם לכן, הביא רבי אליעזר ראייה לחזק דבריו, והראה שיש ללמוד בקל וחומר מדין האמור אחר שחל הדבר לקודם לכן.

שכן הכל מודים, שאם נגעה טומאה בזרעים, אינם מקבלים טומאה. אכן דין זה אינו מפורש בכתוב, שבכתוב לא נאמר שהזריעה מצילה מלקבל טומאה, אלא "וכי יפל מנבלתם על פל זרע זרוע אֶשֶׁר יִזְרַע טהור הוא" (ויקרא י"א ל"ז), ללמד, שזרעים שנטמאו, נטהרים על ידי הזריעה, ועל כרחק ענין זה שאינם מקבלים טומאה כשהם מחוברים, למד בקל וחומר, אם על ידי הזריעה הם נטהרים מטומאתם, כל שכן שהזריעה מצילה אותם שלא יקבלו טומאה כלל². והוא הדין להפרת הבעל אם אחר שנדרה הוא מפר לה כל שכן שקודם הנדר הוא מפר לה שלא יחול הנדר כלל.

ומסקנת הגמרא שבאמת גם חכמים מודים, שיש ללמוד קל וחומר באופן הזה, אם הדבר מועיל לבטל מה שכבר חל, כל שכן שיועיל לבטלו שלא יחול, כפי שיתבאר בעזה"י בסמוך בדיון אמה עבריה³. ורק לענין הפרת נדרים נחלקו חכמים, משום שנאמר, "אִישָׁה יִקְיַמְנֶהּ וְאִישָׁה יִפְרֹנֶה" (במדבר ל' י"ד), להקיש הפרה להקמה, לומר, שנדרים שכבר חלו, שבאו לכלל הקמה, באו גם לכלל הפרה, אבל נדרים שעוד לא חלו, ולא באו לכלל הקמה, לא באו גם לכלל הפרה, כפי שנתבאר בדף ע"ה⁴.

נערה אינה נמכרת להיות אמה עבריה

המוכר בתו קטנה להיות אמה עבריה, משתביא סימני נערות, יוצאת לחירות, שכן דרשו חכמים מהכתוב "וְיִנְצָאָה חֲנָם אִין קָסָף" (שמות כ"א י"א).

ומכאן למדו חכמים בקל וחומר, שזו שעדיין לא נמכרה להיות אמה עבריה, והביאה סימני נערות, אינה נמכרת להיות אמה עבריה. שכן אם זו שכבר

שיטמאו אחרי כן, שאם טבל הטהור במקווה, ואחרי כן נגע בשרץ, הרי זה טמא. < ומתוך כך שהוכיחו לו ממקוה, שאינו מציל את הטהורים מלהיטמא, משמע, שלפי דעת רבי אליעזר, ההפרה קודם הנדר מצילה את האשה, שלא יחול נדרה אחרי כן כלל.

- **ולגרסת מקצת נוסחאות, כך אמרו לו חכמים לרבי אליעזר** לסתור קל וחומר שלו, **לפי דבריך,** שיש לנו ללמוד בקל וחומר, ממה שכבר חל למה שעדיין לא חל, כמו כן יש לנו ללמוד בקל וחומר, שטהרה בלועה תהא טמאה. **שכן** מצינו במקווה, שהוא מטהר טמאים, ובכל זאת אינו מציל טהורים מלהיטמא, ואם כן, אדם שאינו מטהר את הטמאים על ידי בליעה, שאם בלע טבעת טמאה, והקיא, עדיין היא טמאה, כל שכן שלא יציל על הטהורה מלהיטמא, ובאמת אין הדין כן, ואם בלע אדם טבעת טהורה, וכנס לאוהל המת, הוא מציל עליה, והטבעת טהורה. אלא בוודאי אין ללמוד בקל וחומר ממה שחל למה שלא חל, או להיפך, וכל אחד כדונו, ואין הדבר תלוי בקל וחומר. והוא הדין לענין נדרים, גם אם מצינו שהבעל מפר אותם אחר שחלו, אין ללמוד מזה שיפר אותם קודם שחלו.

- **ולגרסת נוסחאות אחרות, עיקר ראיית חכמים ממקוה, כפי הגרסא הראשונה, אולם חיזקו ראייתם מדין בלוע,** וכך אמרו לו, היאך דנת בקל וחומר שלך, שיותר ראוי להתבטל מה שעדיין לא חל איסורו [=הפרה קודם שנדרה], ממה שכבר חל [=הפרה אחר שנדרה], הלא מקווה יוכיח שאין הדבר כן, שכן המקווה מטהר את הטמאים אחר שכבר ירדה להם טומאה, ובכל זאת אינו מציל את הטהורים מטומאה שיטמאו אחרי כן, שאם טבל הטהור במקווה, ואחרי כן נגע בשרץ, הרי זה טמא. ואף שמצינו בטומאה עצמה דין אחר, שבו הטהרה מועילה יותר קודם הטומאה ולא אחריה, והוא לענין בלוע, שאם בלע אדם טבעת טהורה, וכנס לאהל המת, הצילה מליטמא, ואם בלע טבעת טמאה, לא טיהר אותה. הרי שאין ללמוד כלל מדין האמור קודם שחל הדבר לאחוריו, ופעמים קודם לכן יהיה חמור יותר, ופעמים אחרי כן יהיה חמור יותר⁵.

דף ע"ו

ב. ראיית חכמים מדין טהרת כלי.

עוד אמרו לו חכמים לרבי אליעזר לסתור קל וחומר שלו, לפי דבריך שאתה דן בקל וחומר שלך, שאם הדבר בטל אחרי שחל, כל שכן שיוכלו לבטלו קודם שחל, אם כן יש לנו ללמוד בקל וחומר, שאם מטבילים כלי טמא לטהרו מטומאתו, כל שכן שיטבילו כלי טהור שכשיטמא אחרי כן יטהר, והרי אין הדין כן, ומכאן שאין ללמוד קל וחומר באופן הזה. < ומתוך כך שהוכיחו לו

² ונראה לי להך גירסא, דנהי דהוה סגי להו לרבנן למידן כי האי גוונא, מקוה שמעלה את הטמאין מטומאתן, אינו דין שיציל על הטהורים מליטמא, דקל וחומר דדאין רבי אליעזר במתניתין כבי האי גוונא בלחוד איתיה, ובכי הא בלחוד שפיר מוכיח רבנן לרבי אליעזר, דמדהא ליתיה, ידידה נמי ליתיה. אפילו הכי אלומי הוא דמאלמי לפרכייהו, ומרכבי ליה להאי קל וחומר אתרי רכשי, מחומרא וקולא, דמאי דחייל ומאי דלא חייל דומיא דקל וחומר דדאין רבי אליעזר, ומחומרא וקולא דאדם ומקוה, ומוכיח ליה דאף על גב דהאי קל וחומר עדיף טפי מדידה, אפילו הכי לא דיינינן ליה, דאלמא ליכא למידן קולא וחומרא ממאי דחייל אמאי דלא חייל, דהאי כדנינה והאי כדנינה, וכל שכן דליכא למידן קל וחומר דרבי אליעזר, דקליש טפי. [] אי נמי האי קל וחומר אתי למיפך קל וחומר דרבי אליעזר דברייתא, דמה במקום שאין מפר נדרי עצמו משידור, והוי האי קל וחומר דומיא דההוא ממש. [ר"ן].

² דודאי בזרעים טמאים הכי דיינינן, שלא תחול בהם טומאה, דאי חיילא במאי פקעה. [ר"ן].
³ ונראה בעיני דמשום הכי פריך השי"ס מהך דאמה עבריה טפי מקל וחומר דזרעים, דאמר להם רבי אליעזר, משום דלא קים להו להשי"ס דעתייהו דרבנן בזרועין ועומדין, ומשום הכי פריך מהך ברייתא, דליכא מאן דפליג עליה. אי נמי אפשר דסבירא להו לרבנן דלזרועין ועומדין לא צריך קל וחומר, דמקרא דעל כל זרע זרוע גופיה נפקי. כך נראה בעיני. [ר"ן].

⁴ ומקשו הכא, אם כן, דאי לאו קרא מודו רבנן לרבי אליעזר בקל וחומר ידידה, מאי מהדרי ליה מקוה יוכיח, דהא אינהו גופייהו מודו ליה, אלא דקרא קדרשי. ואיכא למימר, דהכי אמרי ליה, לא תדחוק נפשך למדחי דרשא זילן משום קל וחומר זידך, דמקוה יוכיח, דאיכא למידן קל וחומר, ואתא קרא ואפקיה, דמקוה שאינו מציל מדרשא נפקא לן, מדכתיב "ונוגע בנבלתם יטמא", הלל אומר אפילו הן בתוך המים, ואדם שמציל על טהרה בלועה מקרא נמי נפיק, אלמא אתי קרא לאפוקי קל וחומר, וכי האי גוונא בהפרת נדרים נמי לא תפלוג אדרשא זילן לקיומי קל וחומר זילך, דכי היכי דהתם את גופך מודית דאתא קרא ואפקיה, הכא נמי אתא קרא ואפקיה. ונהי דעד השתא הוה סבירנן למימר דרבנן פרכי ליה דליכא למידן ככי האי גוונא קולא וחומרא כלל, במסקנא דסוגיין מסקינן דהכי קאמרי ליה, מקוה יוכיח דאתי קרא ומפיק קל וחומר כי האי גוונא. [ר"ן].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א
לע"נ שמואל אלעזר ז"ל ב"ר נתן ואביבה שרה שיבלחט"א

גיליון ח42
מסכת נדרים ס"ז – ע"ט

נמכרה, וכבר נעשית אמה עבריה, משהביאה סימני נערות יוצאת לחירות, כל שכן שזו שאינה אמה עבריה, שאם הביאה סימני נערות, לא תימכר לכך כלל. [=אמרת קל וחומר, מכורה כבר יוצאה, אינה מכורה אינו דין שלא תימכר].

יום שמיעה של הפרת נדרים

כבר נתבאר, שהאיש מפר נדרי אשתו ובתו ביום ששומע את הנדר, אבל אם שתק כל היום, שוב אינו יכול להפר, והנדר מקוים, ונחלקו חכמים מה נחשב יום השמיעה.

לדעת משנתנו ולדעת תנא קמא בברייתא, יכול להפר את הנדר כל יום השמיעה עד סופו, כלומר עד שיגיע הלילה שאחריו, שנאמר, "וְאִם הָפַר יָפַר אֹתָם אִישָׁה בְּיוֹם שָׁמְעוּ" (במדבר ל"א) יום שמעו ולא יום אחר. ולפיכך אם שמע את הנדר בליל שבת, יש לו זמן מרובה כדי להפר, עד מוצאי שבת, ואם שמע את הנדר בשבת סמוך לצאת השבת, יש לו זמן מועט כדי להפר, עד מוצאי שבת. [=ויש בדבר להקל ולהחמיר].

והכתוב "וְאִם הָפַרשׁ יִפְרֹשׁ לָהּ אִישָׁה מִיוֹם אֶל יוֹם" והקים את כל נְדָרָהּ או את כל אֶסְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הִקִּים אֹתָם כִּי הִפְרֹשׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוּ" (במדבר ל"א), לא בא ללמד שיוכל להפר לה מעת לעת, ואף למחרת יום שמעו, אלא ללמד, שביום השמיעה הוא מפר בכלו, ואם שמע בלילה הוא מפר גם בלילה, ואין ללמוד מהכתוב, "בְּיוֹם שָׁמְעוּ", ביום ולא בלילה.

ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון, יכול להפר את הנדר מעת לעת, שלעולם כששמע את הנדר, יש לו עשרים וארבע שעות כדי להפר, שנאמר "וְאִם הָפַרשׁ יִפְרֹשׁ לָהּ אִישָׁה מִיוֹם אֶל יוֹם" והקים את כל נְדָרָהּ או את כל אֶסְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הִקִּים אֹתָם כִּי הִפְרֹשׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוּ" (במדבר ל"א), לומר שמפר מעת לעת.

אמנם אם היה כתוב רק "מיום אל יום", היה מקום לטעות ולומר, שהכוונה לכך שיכול להפר עד שיגיע יום אחר כיום זה, כגון אם שמע מהנדר ביום שלישי, יכול להפר עד יום שלישי הבא, ולכן נאמר גם "בְּיוֹם שָׁמְעוּ", ללמד שמפר רק ביום שמעו, מעת לעת.

ואמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי, אין הלכה כאותו הזוג, אלא כמשנתנו שהפרת נדרים ביום שמיעה לבדו. ולוי היה סבור לעשות כאותם שני תנאים, אולם רב אמר לו, כך אמר חביוני [=הוא רבי חייא שהיה דודו של רב], אין הלכה כאותו הזוג. וסיים הר"ן שכן ההלכה, שהפרת נדרים כל יום שמיעה ולא יותר, כסתם משנה.

התרת נדר על ידי חרטה אינה צריכה עיון

כבר נתבאר בדף כ"א, שנחלקו חכמים אם מתירים את הנדר רק בפתח, כלומר על ידי שימצאו איזה ענין, שאם היה הנודר נותנו אל לבו בשעת הנדר, לא היה נודר, או שמתירים את הנדר גם על ידי חרטה, שהנודר מתחרט על שנדר.

והנה אם מתירים את הנדר על ידי פתח, צריך המתיר להתיישב ולעייין בדבר, לבקש צדדים שיוכל למצוא פתח לנדר, אבל אם מתירים את הנדר גם בחרטה, אין צריך עיון גדול למצוא פתח.

ומבואר בסוגייתנו, שלדעת חייא בר רב, וכן לדעת רבה בר רב הונא, מתירים את הנדר בחרטה, ולכן היו מתירים את הנדר תוך כדי עיסוקם בדבר אחר.

חייא בר רב שדי גירא ובדיק, כלומר, בעוד שהיה מתעסק לירות חצים, היה בודק אדם הבא לפניו להתיר נדרו, ושואלו אם מתחרט, ומתירו.

ורבה בר רב הונא יתיב וקאים, כלומר לא היה מדקדק בדבר אם יהא יושב או עומד, וכפי שהיה מזדמן לו היה מתיר את הנדר, בישיבה או בעמידה.

דף ע"ז

הפרת נדרים בשבת

נתבאר שלדעת משנתנו וכן לדעת תנא קמא בברייתא, אין הבעל מפר נדר אשתו ולא האב מפר נדרי בתו אלא ביום שמיעת הנדר עד הלילה ולא יותר. ולדעה זו, מאחר שאינו יכול להפר את הנדר אלא באותו יום עצמו ששמע, אם שמע את הנדר בשבת, מאחר שלא יוכל להפר לה אחר השבת, הקלו עליה, **שיוכל להפר לה את הנדר בשבת, אף על פי שאין בהפרה זו צורך שבת.**

וכמו כן נתבאר, שלדעת רבי יוסי בר יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון, הבעל והאב מפירים את הנדר מעת לעת של יום השמיעה. ולדעה זו, מאחר שלעולם יש לו עשרים וארבע שעות להפר את הנדר, אם שמע את הנדר בשבת, מאחר שיכול להפר לה לאחר השבת בתוך עשרים וארבע שעות מהשמיעה, **כל שאין בהפרה זו צורך שבת, לא יפר לה בשבת, אלא ימתין ויפר לה אחר השבת.** וכדעה זו שנה רב זוטי ברייתא בבית מדרשו של רב פפי, אין מפירים נדרים בשבת אלא לצורך השבת.

וכתב הר"ן, מאחר שהלכה שאין מפירים נדרים אלא ביום שמיעה עד סופו, כדעת משנתנו, כשהיה יום שמיעה בשבת, מפירים אותו בשבת, גם שלא לצורך השבת.

התרת נדרים בשבת

כלל בדינו, שהחכם מתיר את הנדר גם לאחר יום שמעו, ומאחר שכן הוא, אין לו להתיר נדרים בשבת אלא כשהם לצורך השבת, אבל כל נדר שאין התרתו צורך שבת, יתירנו אחר השבת ולא בשבת^א.

אכן נדרים שיש בהתרתם צורך שבת, מותר להתירם בשבת, אף אם היה לו פנאי להישאל עליהם קודם השבת, וכן עשו, שהתירו חכמים, את נדר בנו של רב זוטרא בנו של רב זעירא בשבת, אף על פי שהיה לו פנאי להישאל עליו קודם השבת.

מי מתיר נדרים בשבת

נתבאר, שנדרים שיש בהתרתם צורך השבת, מתירים אותם בשבת.

^א משום דכיון דצריך חכם או שלשה הדיוטות, מיחזי כדינא. איני שאין שעה עוברת לשאלה. [ר"ן].

וכך אמר רב איקא בר אבין, רב נזקק לרבה, להתיר נדרו, בקיטונא דבי רב
[בחדר של בית המדרש], והתיר לו שם הנדר, כשהוא עומד, ויחיד, ובלילה.

התרת נדרים מעומד

**לדעת רבה אמר רב נחמן, מתירים את הנדר בחרטה, ולפיכך מאחר שאין
המתיר צריך לעיין בדבר כל כך, יכול הוא להתיר את הנדר גם בעמידה², וזהו
שאמר רבה אמר רב נחמן, הלכה, נשאלים נדרים (א) עומד. (ב) יחיד. (ג) ובלילה. (ד)
ובשבת, ואפילו היה להן פנאי מבעוד יום. (ה) ובקרובים.**

**אולם לדעת האומרים שאין מתירים הנדר בחרטה אלא בפתח, מאחר שצריך
לעיין בדבר, אין מתירים את הנדר אלא יושב, וכן דעת רבן גמליאל כמו
ששינו, ירד רבן גמליאל מן החמור, ונתעטף, וישב, והתיר לו נדרו.**

התרת הנדר בפתח שאומרים לנודר שהוא חוטא

אמר לו רבא לרב נחמן, יראה כבודו חכם זה שבא מארץ ישראל, ואמר, ששם
מתירים את הנדר בפתח שאומרים לנודר שידע שהנדר חוטא הוא.

שלדבריו, כך התירו חכמים את הנדר של בנו של רב הונא בר אבין, שאמרו לו,
התפלל על נפשך שחטאת במה שנדרת, שכך שנה רב דימי אחיו של רב ספרא,
כל הנודר, אף על פי שמקיימו נקרא חוטא. ואמר רב זביד, שענין זה למד
מהכתוב "וכי תתדל לנדר לא יקנה בך חטא" (דברים כ"ג כ"ג), ומשמע, שכשאתה
נודר יש בך חטא.

קיום מועיל בכל לשון כשמתייחס לנדרים שבא לקיים

לפי הפירוש הראשון של הר"ן, הברייתא המובאת בסוגיה, כולה מדברת
בהקמה, ומחלקת בדין קיום באופן הבא.

**אשה שנדרה נדרים, ובא בעלה ואמר לה, "כל נדרים שתדרי מכאן ולהבא אי
אפשי בהם", או "אין רצוני שתהיי נודרת מכאן ולהבא", אף על פי שמשמע
מדבריו, שדווקא בנדרים עתידיים אינו רוצה, אבל במה שכבר נדרה הוא
רוצה, אין כאן הקמה לאותם נדרים שנדרה, ועדיין יכול להפך אותם, כי כל
שלא התייחס בפירוש לאותם נדרים אין כאן קיום, ואין אומרים מכלל זה
אתה שומע זה.**

**אבל אם התייחס לאותם נדרים שנדרה, ושיבח אותה עליהם, אף על פי שלא
אמר בלשון "קיים לך", אלא אמר "יפה עשית שנדרת", או "אין כמותך
שנדרת", או "אם לא היית נודרת אני הייתי מדיריך", בכל הלשונויות הללו הנדר
מקיים.**

בהפרה צריך לשון מפורש ובהקמה אין צריך

לפי הפירוש השני של הר"ן, הדין הראשון של הברייתא מדבר בהפרה והדין

² וכתב הרשב"א ז"ל, דלדין דקיימא לן פותחין בחרטה, כיון דמעיקרא דמילתא פותחין בחרטה,
ולא בעינן יושב, אפילו לא נתחרט, ואנו צריכין לחזר אחר פתחים להתירו, לא בעיא יושב, דכיון
דעיקר דינא מעומד, סוף דינא מעומד. ולפי שלא ירדתי לטעמו, איני אומר כן. [ר"ן].

ורב יוסף היה סבור, שבשבת אין מתיר את הנדרים אלא יחיד מומחה, אבל
שלושה הדיוטות אינם מתירים את הנדר בשבת, משום שכששלושה מתירים,
הדבר דומה למושב בי"ד, וכלל בדינו, שאין דנים בשבת, ולפיכך אין להתיר
את הנדר באופן הדומה לדין, שמא יטעו לומר שמותר לדון בשבת³.

**אולם אביי אמר, שגם שלושה יכולים להתיר את הנדר בשבת, שכן התרת
נדרים על ידי שלושה שונה ממושב בי"ד בשלושה, [שהתרת נדרים גם (א)
בעמידה. (ב) ובקרובים. (ג) ובלילה. כפי שיתבאר בעזה"י בסמוך], ולפיכך אין לחוש,
שאם שלושה יתירו את הנדר, יטעו לומר שמושיבים גם בי"ד בשבת.**

דברים שבין דין לבין התרת נדרים

א. עמידה. בי"ד אינם דנים אלא בישיבה, והתרת נדרים גם מעומד. [ענין זה
תלוי במחלוקת אם פותחים בחרטה כפי שיתבאר בעזה"י בסמוך].

ב. קרובים. הקרובים פסולים לדון, ולהתרת נדרים הם כשרים.

ג. לילה. אין מתחילים לדון בלילה, אבל מתירים נדרים בלילה.

ד. שבת. בי"ד אינם דנים בשבת. ונדרים שיש בהתרתם צורך השבת מתירים
אותם בשבת, ואפילו היה פנאי להתירם קודם השבת.

ה. יחיד מומחה. בי"ד צריך שלושה, והתרת נדרים גם על ידי יחיד מומחה.

הפרת נדרים בלילה

במשנתנו מבואר, שמפירים נדרים בלילה, וכן ההלכה.

התרת נדרים בלילה

רב הונא אמר לרבי אבא, שלדעת רב, ההלכה היא שמתירים נדרים בלילה⁴.

י"ג שכשרבי אבא שמע דברים אלו מרב הונא, חזר רבי אבא ושאל את רב
הונא, האם באמת רב אמר כן. והשיב לו רב הונא לרבי אבא, מה שאתה שואל
אותי אם באמת רב אמר כן, משום שגם אתה סבור כך, ורוצה אתה להשקות
לי כוס על שאמרתי לך שרב אומר כמותך, או שאינך סבור כמותו, ורוצה אתה
להשתיקני.

וי"ג שכשרבי אבא שמע דברים אלו מרב הונא, שאל אותו, אם כן אמר רב
בפירוש, שמתירים נדרים בלילה. והשיב לו רב הונא, שאמנם לא אמר זאת רב
בפירוש, אלא שרב הונא אמר כן לפני רב, ורב שתק, ואם כן הודה לך. ואמר
לו רבי אבא, שאין ראייה משתיקת רב שכן דעתו, שאמנם אפשר ששתק כי
הודה לו, אבל אפשר גם כן ששתק כי לא הסכים עמו, ולא חש להשיבו על
דבריו. ומכל מקום, מהמעשה המובא להלן מבואר, שבאמת דעת רב שמתירים
נדרים בלילה.

⁴ אבל ביחיד מומחה, אפילו למאן דסבירא ליה דמאי מומחה סמוך ... לא מנכרא מילתא, ולא
מחזי כדינא. [ר"ן].

² ואיצטרך לאשמועינן, דאף על גב דבעינן חכם או שלשה הדיוטות, דדמי לדינא, אפילו הכי
נשאלין בלילה. [ר"ן].

... אישׁה הפּרָם ... וְאִישׁוֹה יִפְרְנוּ ... וְאִם הִפְרָ יִפְרָ אֶתֶם ... וּבִירוּשְׁלַיִם מִשְׁמַע,
שֶׁהַבֵּעַל וְהָאֵב מִפִּירִים אֶת הַנֶּדֶר בְּלִשׁוֹן זֶה, כִּי לִשׁוֹן זֶה מִשְׁמַעוֹתוֹ מִכָּאן וְלִהְבֵּא,
וְהַפֶּרֶת הָאֵב וְהַבֵּעַל הֵיא מִכָּאן וְלִהְבֵּא.

וְלִשׁוֹן חֲכָם הוּא "מוֹתֵר לָךְ", שֶׁכֵּן הַתֵּרַת חֲכָם לְמַדָּה מִהַכְּתוּב "לֹא יִחַל דְּבָרְךָ",
כְּלוּמַר לֹא יַעֲשֶׂה דְבָרֵינוּ חוּלִין, וְדַרְשׁוּ, הוּא אֵינוּ מִיחַל, אֲבָל אַחֲרֵים מִחֲלָלִים לוֹ,
וְעוֹשִׂים אֶת הַנֶּדֶר חוּלִין, וְלַעֲנִין חוּלִין שֵׁיךְ לִשׁוֹן הֵיתֵר. וּבִירוּשְׁלַיִם מִשְׁמַע,
שֶׁהַחֲכָם מִתִּיר אֶת הַנֶּדֶר בְּלִשׁוֹן זֶה, כִּי לִשׁוֹן זֶה מִשְׁמַעוֹתוֹ עֲקִירַת הַנֶּדֶר
מִעִיקְרוֹ, וְהַחֲכָם עוֹקֵר אֶת הַנֶּדֶר מִעִיקְרוֹ, וְכִמוּ כֵן יִכּוֹל הוּא לֹמַר "אֵין כָּאן
נֶדֶר", כְּלוּמַר אֵין כָּאן נֶדֶר כֻּלָּל.

דף ע"ח

מי מתיר את הנדר

הכל מודים, שהתרת נדרים, או על ידי יחיד מומחה, או על ידי שלושה
הדיוטות. וזאת משום שיש שני לימודים בענין הפרת נדרים.

האחד הוא מה שנאמר בפרשה, "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צָוָה ה' (במדבר ל"ב), המלמד שראשי המטות מתירים
את הנדר.

ויש עוד לימוד נוסף, שממנו מבואר, שגם הדיוטות מתירים את הנדר כפי
שיתבאר בעזה"י בסמוך.

ועל כרחך, כדי שלא תהא סתירה בדבר, בראשי המטות נאמר, שאפילו יחיד
מהם מתיר את הנדר, ובהדיוטות נאמר, שרק שלושה² מהם מתירים את
הנדר, ומכאן, שהנדר מותר, או על ידי יחיד מומחה³, או על ידי שלושה

השני מדבר בקיום, והברייתא מלמדת שיש חילוק בין הפרה להקמה כשאין
הלשון מפורש.

אשה שנדרה נדרים, ובא בעלה להפר לה ואמר לה, "כל נדרים שנדרת אי
אפשי בהם", או "אין רצוני בהם", או "אין זה נדר" אף על פי שגילה דעתו
שאינו חפץ בהם, אינם מופרים, עד שיאמר לשון הפרה "מופר לך" או "בטל
לך".

אבל אם בא בעלה לקיים לה את הנדר, כל שגילה דעתו שחפץ בו, כגון שאמר
לה "יפה עשית שנדרת", או "אין כמותך שנדרת", או "אם לא היית נודרת
אני הייתי מדירך", בכל הלשונות הללו הנדר מקיים, אף על פי שלא אמר
לשון של קיום "קיים לך".

וביאר הר"ן טעם החילוק בין קיום להפרה הוא. שהקיום מועיל גם בלב, כמו ששינונו,
"קיים בלבו, קיים", ואם כן, כל שגילה דעתו שחפץ בנדר, בכל לשון שהוא, אינו גרוע
ממקיים בלבו, ויש כאן קיום. אבל הפרה אינה מועילה בלב, כמו ששינונו, "הפר בלבו,
אינו מופר", ואם כן גם כשמוציא בשפתיו, צריך שיהא לשונו ברור.

לשון הפרה בשבת

האב והבעל המפירים את הנדר בשבת, צריכים לשנות מהדרך שרגילים להפר
נדרים בחול, ולפיכך לא יאמר לה "מופר לך" או "בטל לך", שהם לשונות
הפרה הרגילים בחול, אלא "טלי אכלי" "טלי שתי", ובלבו בלבד מבטל לה
בלשון הפרה⁴. [ואף שנתבאר, שהפרה בלב אינה מועילה, אין זה אלא כשמפר בלב
בלבד, אבל כשבנוסף לזה אומר בפיו "טלי אכלי" "טלי שתי", ההפרה מועילה].

לשון הפרה בחול

לדעת בית שמאי, בשבת בלבד יפר באופן הנ"ל, שיאמר בפיו "טלי אכלי" או
"טלי שתי", ובלבו יאמר לשון הפרה, אבל בחול יאמר בפיו לשון הפרה, "מופר
לך" או "בטל לך".

ולדעת בית הלל, גם בחול יכול להפר כמו בשבת, שיאמר בפיו "טלי אכלי" או
"טלי שתי", ובלבו יאמר לשון הפרה.

חכם בלשון התרה ובעל ואב בלשון הפרה

נאמר בתחילת פרשת נדרים מיעוט, "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צָוָה ה' (במדבר ל"ב), ללמד, שהחכם מתיר את הנדר בלשון התרה
בלבד, ואם אמר בלשון הפרה של בעל ואב, לא אמר כלום, והבעל או האב
מפירים את הנדר בלשון הפרה בלבד, ואם אמרו בלשון התרה של חכם, לא
אמרו כלום.

לשון בעל ואב הוא "מופר לך", כמבואר בהרבה כתובים בפרשה, "וְאִם בָּיוֹם
שָׁמַע אִישׁוֹה יְנִיא אוֹתָהּ וְהִפְרָ אֶת נְדָרָהּ ... וְאִם הִפְרָ יִפְרָ אֶתֶם אִישׁוֹה בָּיוֹם שָׁמַעוּ

² הא דאסרינן למימר הכי, לאו משום גזירה דהיתר נדרים דחכם הוא, דהא כיון דאמר לה טלי
אכלי לצורך השבת הוא, ואפילו בשאלה שרי, אלא טעמא דמילתא דכיון דאפשר לשנויי משנינן.
[ר"ן].

¹ וכי תימא תלתא מנא לך, כיון דמפקת ליה מחד, אוקמיה אתלתא, כעין ב"ד. [ר"ן].

² ומשמע מהכא, דיחיד מומחה דשרי נדרים, דוקא סמוך, כמובחא של מועדי ה', דהיינו משה
ואהרן ... אבל הרמב"ם ז"ל כתב, דכל שהוא רב מובהק מתיר יחידי ... ומייתו ראייה להך סברא
דלא בעיא סמוך, מדאזדקיך ליה רב לרב חננאל יחידי, והא רב לאו סמוך היה. ואי מהא לא
איריא, דבירושלמי משמע שנטל רשות מן הנשיא ... ומשום הכי איכא למימר דהוה מזדקיך
יחידי. ומיהו לא תימא דאדרבה האי ירושלמי דאיתיי איפכא מוכח, דסמוך בעינן, דאי לא למה
ליה לרב למנקט רשותא, דלא קשיא, דמשום הכי נקטיה, כי היכי דליהוי שרי נדרי בדוכתא
דאיכא חשיבי מיניה ... ומיהו עובדא אחרינא איכא בירושלמי, דמשמע מינייהו דלא בעיא סמוך
... רב הונא אף על פי שלא היה סמוך, הוה שרי נדרין ביחיד, וכי תימא רשותא נקט מריש גלותא,
אי הכי מאי קמתמה רבי זעירא, רב הונא ראשי המטות בתמיה ... אלמא משמע דנהי דלא נקטיה,
משום דרב מובהק הוה, הוה שרי ביחיד. ורבינו שמואל ז"ל כתב כלשון הזה, הכא נמי ביחיד
מומחה, בקי בגמרא, כלומר רב מובהק ... וקשה לי, אי לא בעי מומחה, אלא גמיר וסביר, היכי
הוה סבירא לרבי זעירא דרב הונא לא מצי שרא נדרא ביחיד. ונראה לי, דכיון דראשי המטות
כתיב, משמע דהפרת נדרים נמסרה ליותר מובהקין שבדור ... ולפיכך אני אומר, דלמאן דסבירא
ליה דלא בעינן סמוך, כל שהוא רב מובהק בדורו, מתיר יחידי. והוצרכתי לכתוב זה, מפני
שראיתי מי שכתב, דאפילו למאן דסבירא ליה דלא בעי סמוך, בזמן הזה ליכא מומחה דחזי
להכי, והביא ראייה מן הירושלמי, דהוה מתמה מעיקרא אפילו ברב הונא, ולא נראה לי כן, אלא אי
לא בעי סמוך, כל היכא דגמיר וסביר, והוי מראשי המטות לפום דריה, סגי. [ר"ן].

הדיוטות^א.

רב אסי בר נתן מהלך לנהרדעא ולמחוזא להבין ברייתא

כשרב אסי בר נתן התקשה בביאור הברייתא הנזכרת לעיל, הלך לנהרדעא למקומו של רב ששת, כדי שיבאר לו אותה, וכשלא מצא את רב ששת במקומו, הוסיף והלך אחריו למחוזא, עד שהגיע אצלו, וביאר לו את הברייתא.

שאלה בהקדש

נתבאר, שלדעת בית הלל, פרשת נדרים ופרשת שחוטי חוץ למדות זו מזו בגזרה שווה. וכבר נתבאר, שהדבר שפרשת נדרים למדה מפרשת שחוטי חוץ הוא, שגם הדיוטות מתירים את הנדר. ואמרו שהדבר שפרשת שחוטי חוץ למדה מפרשת נדרים הוא, שכשם שנשאלים על הנדרים, כך נשאלים על ההקדשות, ואם הקדיש בהמה, ושחטה בחוץ, ואחר כך נשאל על הקדשתה, הרי היא חולין, כאילו לא הקדישה מעולם, ופטור על שחיטתה בחוץ.

ובית שמאי חולקים, ואומרים, שלא נאמרה גזרה שווה זו, ואין ללמוד דיני פרשיות אלו מזו לזו, ולפיכך לדעתם אין נשאלים על ההקדשות.

מליקת חוץ

השוטט קדשים חוץ לעזרה חייב כרת, שנאמר, וינדבר ה' אל משה לאמר. דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל ואמרת אליהם זה הדבר אשר צוה ה' לאמר. איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה. ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' לפני משכן ה' דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת האיש ההוא מקרב עמו" (ויקרא י"ז א-ד).

ודווקא על שחיטת קדשים בחוץ חייבים כרת, אבל על מליקת קדשים בחוץ אין חייבים.

לדעת בית שמאי, ענין זה למד מהמיעוט האמור בענין, "זה הדבר", לומר דווקא על השחיטה חייב כרת, לא על המליקה.

ולדעת בית הלל, הכתוב "זה הדבר" נצרך לגזרה שווה עם פרשת נדרים, כפי שנתבאר. וענין זה שאין חייבים אלא על השחיטה ולא על המליקה, למד מהכתוב, "אשר ישחט" ולא אשר ימלק.

שתיקת בעל ובא ביום שמיעה

כבר נתבאר, שמי ששמע נדרי אשתו או בתו, ושחק כל יום שמיעתו, הנדר מקוים, שנאמר, "וְשָׁמַע אֲבִיהָ אֶת נְדָרָהּ וְאֶסְרָה אֶשֶׁר אֶסְרָה עַל נַפְשָׁהּ וְהִחְרִישׁ לָהּ אֲבִיהָ וְקָמוּ כָּל נְדָרֶיהָ וְכָל אֶסֶר אֶשֶׁר אֶסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם" (במדבר ל"ו ו) "וְשָׁמַע אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְהִחְרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נְדָרֶיהָ וְאֶסְרָה אֶשֶׁר אֶסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּמוּ" (במדבר ל"ח ח) "וְשָׁמַע אִישָׁהּ וְהִחְרִישׁ לָהּ לֹא הֵנִיא אֶתָּה וְקָמוּ כָּל נְדָרֶיהָ וְכָל אֶסֶר אֶשֶׁר אֶסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם" (במדבר ל"ב ב).

ואמר רבי חנינא, שאין השתיקה כל יום השמיעה מקיימת את הנדר, אלא כששותק סתם, בלא כוונה לקיים או להפר. אבל כששותק כדי לצער אותה [=על מנת למיקט], שתהא סבורה שדעתו לקיים נדרה, והוא אינו מתכוון לכך,

מנין שהדיוטות מתירים את הנדר

נתבאר לעיל, שלדברי הכל, גם הדיוטות מתירים את הנדר, ונחלקו חכמים מנין הדבר למד.

א. מגזרה שווה "זה הדבר".

בפרשת נדרים נאמר, "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' (במדבר ל"ב ב), וכן נאמר בפרשת שחוטי חוץ, "דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל ואמרת אליהם זה הדבר אשר צוה ה' לאמר" (ויקרא י"ז ב). והרי זו גזירה שווה ללמוד את האמור בזה בזה.

ומעתה כשם שפרשת שחוטי חוץ נאמרה לכל ישראל, ככתוב, "דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל", כך פרשת התרת נדרים נאמרה לכל ישראל, ומכאן שגם הדיוטות מתירים את הנדר².

ב. מהכתובים בפרשת מועדות

בית שמאי חולקים על הדרך הנ"ל, כי לדעתם, לא נאמרה גזרה שווה ללמוד דיני פרשת נדרים ופרשת שחוטי חוץ זה מזה. והכתוב "זה הדבר" האמור בפרשת נדרים, בא ללמד רק את המבואר לעיל בדף ע"ז, שחכם בלשון התרה, ובעל בלשון הפרה, ואם שינו, אין כאן לא התרה ולא הפרה³.

ולדעתם, ענין זה שהדיוטות מתירים את הנדר, למד מהכתוב האמור בפרשת מועדות, "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מִעַדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ויקרא כ"ג מ"ד), וכמו ששינו בברייתא:

רבי יוסי הגלילי אומר, "מעדי ה'" נאמרו, ולא נאמרה שבת בראשית עמהן. וכן עזאי אומר, "מעדי ה'" נאמרו, ולא נאמרה פרשת נדרים עמהן. ואין הכוונה שלא נאמרו שבת ונדריים באותו ענין, שהרי השבת כתובה בתחילת הפרשה, והנדריים כתובים בסופה. אלא הכוונה, כפי שביאר רב ששת לרב אסי בר נתן, שדווקא המועדים צריכים קידוש של בי"ד סמוכים ככתוב בענין, "אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם" (ויקרא כ"ג ד) והכוונה למשה ואהרן, שהם סמוכים, ואין עושים בי"ד שקול של שנים, ואם כן יצטרף עימהם שלישי לקידוש המועדות, ודווקא הם צריכים קידוש על ידי בי"ד סמוכים, שנאמר "אֵלֶּה", אבל שבת קדשה מעצמה בלא בי"ד, ונדריים מותרים גם על ידי הדיוטות, ואין צריך לבי"ד סמוכים כדי להתירם⁴.

^א האי הדיוטות דאמרין, לא כולהו הדיוטות כשרין, אלא הנהו דכי מסברי להו מיהא סברי ... והיינו דגרסינן בירושלמי, שלשה שהן יודעין לפתוח, מתירין זקן. [ר"ן].

^ב ונראה בעיני, דנהי דלא שוו נדרים לשחוטי חוץ, דהא בשחוטי חוץ כולהו שוו, ולא מוקמא גזרה שוה, לא קשיא מידי, דממילא משמע האי כדיניה והאי כדיניה, דהדיוטות דגריעי כולי האי, דאפילו כי מסברי להו לא סברי, סבי דבהתא נינהו, ופשיטא דלא חזו להתיר נדרים, דכיון דלא סברי כלל, אפילו כשהן מתירין, אינן יודעין מה מתירין. [ר"ן].

^ג וכי תימא, ולבית הלל דמוקמי לה לגזרה שווה, מנא להו הא. איכא למימר, דמינה נמי ילפי לה, דנהי ד"זה הדבר" דנדריים לאו מופנה הוא, כיון ד"זה הדבר" דשחוטי חוץ מופנה, הוה ליה מופנה מצד אחד, ולמדן. [ר"ן].

^ד דממעט להו כל חד וחד למילתיה, שבת לקידוש בי"ד, דאיהי קבעה אנפשה, ונדריים לומר דלא בעינן בהו מומחין, דאפילו בהדיוטות סגי. [ר"ן].

שלושה מיני שתיקה עד סוף היום שמקיימים את הנדר

בענין הבעל השומע נדרי אשתו ושותק, שבכך הוא מקיים את הנדר, הוזכרה שתיקתו בכתוב שלוש פעמים, "וְאִם הִחְרַשׁ וְיַחְרִישׁ לָהּ אִישָׁהּ מִיּוֹם אֶל יוֹם וְהָקִים אֶת כָּל נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת כָּל אֶסְרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הָקִים אֹתָם כִּי הִחְרַשׁ לָהּ בְּיוֹם שְׁמֻעוֹ" (במדבר ל"ט).

ומכאן למדו בברייתא, שבשלושה אופני שתיקה הנדר מתקיים כששתק כל היום. (א) **כששתק על מנת לקיים**, כלומר ששתק כדי שעל ידי שתיקתו עד סוף היום, יתקיים הנדר.¹ (ב) **כששתק לה סתם** כל היום. (ג) **כששתק** לה כל היום **על מנת למיקט**, כלומר על מנת לצערה, ודעתו היתה להפר לה לאחר כמה ימים.

ומכאן למדנו, שהשותק על מנת למיקט, קיים את הנדר, שלא כדברי רבי חנינא בדף ע"ח.

ראיה נוספת ממשנתנו

לעיל נתבאר, שלדעת משנתנו, שהפרת נדרים ביום שמיעה בלבד ולא מעת לעת, הנודרת בשבת, בעלה מפר בשבת, שאם לא יפר, שוב לא יוכל להפר.

ומכאן ראיה, שבכל אופן ששותק לה בעלה עד סוף היום, הנדר מקיים, ואפילו שותק לה על מנת למיקט, ודעתו להפר לאחר מכן, שלא כדעת רבי חנינא, שאם לא כן, למה מפר לה בשבת, הלא אם דעתו להפר לאחר מכן, יכול להפר גם אחר השבת, ולא התיירו להפר בשבת, אלא משום שלא יוכל להפר אחרי כן.²

יום שמיעה כשאינו יודע שיכול להפר

נתבאר, שהבעל יכול להפר את נדרי אשתו, ביום ששמע מהם, ולא יותר. ומבואר במשנה בדף פ"ז, שכן הדין כשידע שהוא יכול להפר את הנדר, אבל אם באותו יום ששמע מהנדר, לא היה יודע שבעל מפר נדרי אשתו, ונדודע לו דבר זה רק לאחר זמן, **אותו יום שנודע לו שיכול להפר, הוא נחשב אצלו יום שמיעה, ויכול להפר כל אותו יום.**

יום שמיעה כשאינו יודע שהדבר נחשב נדר

נחלקו חכמים בדין אשה שנדרה, ושמע בעלה מהנדר, והיה יודע שיש נדרים שבעל מפר לאשתו, אבל לא היה יודע שנדר זה שנדרה הוא מהנדרים שהבעל מפר.

לדעת רבי מאיר, מאחר שהוא יודע שבעל מפר נדרי אשתו, יום ששמע את נדרה הוא **יום שמעו**, אף על פי שסבור שאינו נדר, ולא יוכל להפר לאחר מכן.

אלא שיפר לה לאחר מכן, **יכול להפר לה גם אחר יום השמיעה**, ושתיקת יום השמיעה אינה מקיימת את הנדר.

ודברי רבי חנינא נדחו בכמה ראיות, ומסקנת הגמרא, שכל ששתק כל יום השמיעה, מאיזה טעם שיהיה, מאחר שנשלם היום, הנדר מקיים.

ואם שתק על מנת לקיים, כלומר ששתק בפיו, וקיים בלבו, **מיד הנדר מקיים**, אף קודם שיעבור היום, שקיים בלב קיום הוא, כפי שיתבאר בעזה"י בדף ע"ט.

דף ע"ט

חומר בהקם מבהפר

מבואר בברייתא, שבשני דברים הקיום חמור מההפרה, כלומר **בשני אופנים** הקיום חל, וההפרה אינה חלה. ואלו הם.

א. בשתיקה.

שמע את הנדר, ולא קיים ולא הפר, אלא שתק כל יום השמיעה, בלא כוונה לקיים או להפר, הנדר מקיים ולא מופר.

ולפי המסקנה, כן הדין גם כששתק על מנת למיקט.

ב. בליבו.

המקיים את הנדר בליבו, בלא להוציאו בשפתיו, הנדר מקיים. וכתב הר"ן, שלמדו זאת מדין שתיקה של יום שמיעה, שכן הסיבה לכך שתיקה כל יום שמיעה מקיימת את הנדר, כי על ידי ששתק ולא הפר, גילה דעתו שרוצה בנדר, אף על פי שאין הקיום אלא בלב, והוא הדין למקיים בליבו באמצע היום, מאחר שנתרצה בכך בליבו, הנדר מקיים. אבל המפר את הנדר בלבד, אינו מופר, עד שיוציא בשפתיו.³

אין קיום אחר הפרה ולא הפרה אחר קיום

המקיים את הנדר, מאחר שהוא מקיים, שוב אינו יכול להפר. והמפר את הנדר, מאחר שהופר, שוב אינו יכול לקיים.⁴

חומר בהפר מבהקם

יש דבר שבו ההפרה חמורה מהקיום, כלומר יש אופן שבו ההפרה בעינה עומדת, והקיום בטל, והוא כשנשאלים עליהם.

וכדברי רבי יוחנן, [שהובאו כבר לעיל בדף ס"ט], **נשאלים על ההקם**, שאם קיים את הנדר, יכול להישאל עליו באותו יום, וחוזר ומפר. **ואין נשאלים על ההפר**, שאם הפר, שוב אינו יכול להישאל, לבטל את ההפרה.

¹ ולא דמי האי שותק על מנת לקיים דאמר הכא לשותק על מנת לקיים דאמרין לעיל, ודכותה אשכחן בה"ש טובא תרי גוונין בחד לישנא. [ר"ן].

² אף על גב דאתותב חדא זמנא, מותבינן עליה תו, ונפקא מינה, דאי משכחינן פירוקא בההיא דלעיל, אכתי הויא הך תיובתיה. [ר"ן].

³ דווקא דלא אמר לה טלי אכלי, אבל היכא דאמר לה הכי, סגי. [ר"ן].

⁴ להא מילתא לא חמירא הקמה מהפרה, ולא הפרה מהקמה, ולאו משום חומר נקטינהו, אלא כיון דאשמעינן דיני הקמה והפרה, מני הא נמי בהדיהו. [ר"ן].

6 עוד ספיקות של רבה בענין קיום והפרה

6 דף ע'

6 המתפס נזירותו באשתו אינו יכול להפר

6 נערה מאורסה ומת האב או הבעל

6 הזמן שנתנו חכמים בין אירוסין לנישואין

7 בעל מפר בבגר ואב אינו מפר בבגר

7 למה נשנה דין זה שתי פעמים

7 דף ע"א

7 נערה מאורסה אביה ובעלה מפירים יחד גם מה שנדרה קודם האירוסין ..

8 נערה מאורסה ששמע רק אביה את נדרה והפר לה ומת הארוס

8 נערה מאורסה ששמע רק הארוס את נדרה והפר לה ומת הארוס

8 גירושין כשתיקה או כהקמה

9 דף ע"ב

9 הראיה מהברייאא בה נתבאר מתי הארוס מקיים

9 הראיה ממשנתנו

9 גרשה והחזירה בו ביום

9 הפרת נדרים בלא שמיעתם

10 דרך תלמידי חכמים להפר נדרי בתם קודם יציאתה

10 קיום קודם הנדר

10 הפרה קודם הנדר

10 הפרה על ידי שליח

11 דף ע"ג

11 הפרה על ידי חרש המדבר ואינו שומע

11 השקאת שתי סוטות יחד

11 הפרה לשתי נשים בבת אחת

12 חיוב מזונות בהגעת זמן הנישואין

12 הפרת נדרים בהגעת זמן הנישואין

12 אכילת תרומה בהגעת הזמן

12 הפרת נדרים ואכילת תרומה טעם אחד או שני טעמים

13 עשתה מקצת זמן בפני הבעל ומקצתו בפני הייבם

13 הנודר על דעת חבירו

13 דף ע"ד

ולדעת חכמים, מאחר שהיה סבור שאין זה נדר, הרי הוא כמי שאינו יודע
שיכול להפר אותו, ולפיכך רק **יום שיוודע לו שהוא נדר יחשב אצלו יום
שמיעה**, ויוכל להפר בו.

ומכאן ראייה נוספת, שכל ששתק כל יום שמעו, הנדר מקוים, אף אם אין דעתו
לקיימו, אלא לצערה, שהרי לדעת רבי מאיר, זה ששתק כי לא ידע שהוא נחשב
נדר, לא נתכוון לקיים את הנדר בשתיקתו, ובכל זאת הנדר מקוים, לנחכמים
אינם חולקים על רבי מאיר, אלא משום שלדעתם אין זה נחשב יום שמיעה, אבל היה
נחשב יום שמיעה היו מודים לו שהנדר מקוים, והוא הדין לשותק על מנת למיקט.

סליק פרק נערה המאורסה

תוכן עניינים – פרק עשירי

דף ס"ז

1 הפרת נדרים

1 הפרת נדרי נערה מאורסה

1 קיים אחד מהם ונשאל על הקמתו

1 מנין לנו שנערה מאורסה אביה ובעלה מפירים נדריה

2 דף ס"ח

2 מנין שארוס מפר בקודמים

2 אלו נדרים הבעל מפר לאשתו

3 אלו נדרים האב מפר לבתו

3 הפרת ארוס לבד או אב לבד - מיגו גיזו או מקליש קליש

3 מת הבעל נתרוקנה רשות לאב

4 מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל

4 דף ס"ט

4 נשאלים על ההקם

4 אין נשאלים על ההפר

4 קיים שתי פעמים ונשאל על הראשונה

4 "קיים ליכי ומופר ליכי ולא תיחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה"

5 תמורה

5 הממיר בעולה ובשלמים

5 הקמה והפרה בבת אחת

בקי צור

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א
לע"נ שמואל אלעזר ז"ל ב"ר נתן ואביבה שרה שיבלחט"א

גיליון ח 42
מסכת נדרים ס"ז – ע"ט

21	מליקת חוץ	13	הפרת נדרי שומרת יבם
21	שתיקת בעל ואב ביום שמיעה	15	מאמר לבית שמאי
22	דף ע"ט	15	דף ע"ה
22	חומר בהקם מבהפר	15	קיום קודם הנדר
22	אין קיום אחר הפרה ולא הפרה אחר קיום	15	הפרה קודם הנדר
22	חומר בהפר מבהקם	15	הפרה שקודם הנדר לדעת רבי אליעזר
22	שלושה מיני שתיקה עד סוף היום שמקיימים את הנדר	16	קל וחומר של רבי אליעזר
22	ראיה נוספת ממשנתנו	16	ראיות חכמים לדחות הקל וחומר
22	יום שמיעה כשאינו יודע שיכול להפר	17	דף ע"ו
22	יום שמיעה כשאינו יודע שהדבר נחשב נדר	17	ראיית רבי אליעזר מזרעים לקיים קל וחומר שלו
	סליק פרק נערה המאורסה	17	נערה אינה נמכרת להיות אמה עבריה
		18	יום שמיעה של הפרת נדרים
		18	התרת נדר על ידי חרטה אינה צריכה עיון
		18	דף ע"ז
		18	הפרת נדרים בשבת
		18	התרת נדרים בשבת
		18	מי מתיר נדרים בשבת
		19	דברים שבין דין לבין התרת נדרים
		19	הפרת נדרים בלילה
		19	התרת נדרים בלילה
		19	התרת נדרים מעומד
		19	התרת הנדר בפתח שאומרים לנודר שהוא חוטא
		19	קיום מועיל בכל לשון כשמתייחס לנדרים שבא לקיים
		19	בהפרה צריך לשון מפורש ובהקמה אין צריך
		20	לשון הפרה בשבת
		20	לשון הפרה בחול
		20	חכם בלשון התרה ובעל ואב בלשון הפרה
		20	דף ע"ח
		20	מי מתיר את הנדר
		21	מנין שהדיוטות מתירים את הנדר
		21	רב אסי בר נתן מהלך לנהרדעא ולמחוזא להבין ברייתא
		21	שאלה בהקדש